

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ-RUSYA FEDERASYONU İLİŞKİLERİNDE GÜVENLİK VE ENERJİ GÜVENLİĞİ İKİLEMİ

Murat YORULMAZ¹

Sina KISACIK²

Aslıhan GENÇ³

Öz: Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Rusya Federasyonu (RF) ilişkileri, geçmişte olduğu gibi bugün de uluslararası politikanın şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Sovyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması ve 11 Eylül (9/11) terör saldırıları sonrası ilişkilerde özellikle de Avrasya coğrafyasına yönelik uyum ve iş birliği çabaları dikkat çekse de, bunlar uzun soluklu olmamıştır. Vladimir Putin ile birlikte RF'nin pragmatik ve uzlaşmacı jeopolitik model temelli dış politika anlayışının ekonomi, ticaret, savunma sanayi gibi pek çok alanda kendini göstermesi ve RF'nin Asya Pasifik'e yönelen küresel güç mücadelesinde Çin ile çok yönlü iş birliği içine girmesi, ABD-RF ilişkilerindeki güvenlik ikilemini klasik bir güvenlik ikileminden daha da öteye taşıyarak derinleştirmekte ve çeşitlendirmektedir. Bu derinleşme ve çeşitlendirmenin küresel enerji dönüşümü temelinde önemli bir çıktısı da enerji güvenliği ikileminin ilişkilerde artarak yer almasıdır. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, ABD-RF ilişkilerinde enerji güvenlik ikilemine sebep olan etmenleri mevcut güvenlik ikilemi çerçevesinde analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Rusya Federasyonu, Güvenlik İkilemi, Enerji Güvenlik İkilemi.

Article Category: Political Science / International Relations

Date of Submission: 27.12.2023

Date of Acceptance: 05.02.2024

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Havsa MYO, Edirne.

Email: muratyorulmaz2288@hotmail.com.

ORCID: 0000-0002-3664-0451.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kıbrıs İlim Üniversitesi, İİSBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Girne, KKTC.

Email: sinakisacik@csu.edu.tr, sina1979@hotmail.com.

ORCID: 0000-0002-3603-6510.

³ Doktora Öğrencisi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler.

Email: aslihanngenc@gmail.com.

ORCID: 0000-0002-5592-4513.

THE SECURITY AND ENERGY SECURITY DILEMMA IN U.S.-RUSSIAN RELATIONS

Abstract: United States (U.S.)-Russian relations are important in shaping international politics today like in the past. After the collapse of the Soviet Union (USSR) and the September 11 (9/11) terrorist attacks, efforts to harmonize and cooperate in relations, especially in Eurasia, attracted attention but did not last long. The manifestation of the pragmatic and consensual geopolitical model-based foreign policy approach of the Russian Federation under Vladimir Putin in many areas such as economy, trade, and defense industry, and the multifaceted cooperation of the Russian Federation with China in the global power struggle towards the Asia-Pacific, have deepened and diversified the security dilemma in the U.S.-Russian relations beyond a classical security dilemma. An important outcome of this deepening and diversification based on the global energy transformation is the increasing presence of the energy security dilemma in the relations. In this context, this study aims to analyze the factors that cause the energy security dilemma in U.S.-Russian relations within the framework of the current security dilemma.

Keywords: *The U.S., Russian Federation, Security Dilemma, Energy Security Dilemma.*

Giriş

Uluslararası İlişkiler disiplininin 1919 yılında ortaya çıkışı ile birlikte disiplin içerisinde yanıt aranan soruların başında, aktörlerin kendilerine yönelik tehdit algıları bağlamında güvenlik sorunlarının çatışmaya dönüşmeden önce nasıl önlenebileceği sorusu gelmektedir. Bu durumu disiplin içerisinde en iyi tanımlayan kavram ise “güvenlik ikilemi”dir. Kavramın doğuşuna yol açan üç temel yaklaşım söz konusudur. Kavramın kuramsallaşmasındaki önemli isimler arasında Herbert Butterfield, John Herz ve Robert Jervis gibi isimler yer almaktadır. Bilgiç’in belirttiği üzere, kavram, söz konusu süreci “bir aktörün, diğer aktörlerin hedef ve amaçlarından emin olmayarak kendisini güvenlik ekseninde savunma çabası içerisinde sokar ve bu savunma temelli eylemler ve önlemler aynı şekilde tehdit algısı çerçevesinde diğer aktörlerin de savunma temelli önlemlerine ve eylemlerine yol açmaktadır. Karşılıklılık arz eden bu durum, bir sarmal silahlanma yarışı doğurur ve bazen de savaşa yol açabilmektedir.”⁴ şeklinde açıklamaktadır. Kavramın özünde bu söz konusu sarmal yer almaktadır.

Kavramsal açıdan bakılacak olursa, Butterfield’a göre; güvenlik ikilemi, devletlerin iyi niyetli yaklaşımlarına rağmen kendi aralarındaki güvensizlikten kaynaklanan anarşi, korku (Hobbescu manada), güç rekabeti ve bunların sonucu ortaya çıkan döngüsel yapıdır. Butterfield, bu noktada “Thucydides Tuzağı”nı ve psikolojik faktörlerin etkilerini referans göstermektedir. Butterfield, savaş-barış durumlarına ilişkin değerlendirmesinde, bireylerin ve karar alıcıların maruz kaldıkları Hobbesvari korkunun karşılıklı önlem almayı gerektirdiğini ve bu durumun da güvenlik ikilemine yol açtığını savunmaktadır.⁵ Herz de kavramı aynı referans noktası üzerinden ele almasının ötesinde, güvenlik ikilemini realist güvenlik yaklaşımı bağlamında uluslararası sistemin anarşik yapısı bağlayarak açıklamaktadır. Herz’e göre, güvenlik ikilemi, uluslararası sistemde bir düzenin ve egemen gücün bulunmaması sebebi ile devletlerin diğer devletlerin saldırılarına karşı güç yarışı içine girmeleri ve daimî olarak en kötüsünü düşünmenin (*worst-case thinking*) bir sonucudur. Jervis ise, güvenlik ikilemini sistemin anarşik yapısının sıfır toplamlı mevcudiyeti üzerinden devletlerin (karar alıcıların) diğer devletlerin niyetlerini doğru okuyamamalarının ve saldırganlık olasılıklarının sonucu olarak belirtmektedir. Jervis’in kavrama ilişkin temel yaklaşımı, niyetlerin devletler tarafından doğru algılanıp algılanamaması sorunudur. Bu açıdan, bir devletin niyetinin iyi ya

⁴ Ali Bilgiç (2015), “Dünya Politikasında Güvenlik İkilemleri: Çatışan Anlayışlar, Değişen Örnekler ve Kavramın Geleceğine Yönelik Bir Çalışma”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 11, Sayı: 44, s. 2.

⁵ Murat Yorulmaz (2014), “ABD-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik İkilemi (2001-2012)”, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ABD, ss. 55-56.

da kötü olup olmadığı, güvenlik ikileminden kaçınmaya veya ona sebep olmaya temel etkindir. Diğer bir ifadeyle, güvenlik ikileminin ortadan kaldırılmasının tek yolu, devletlerin iyi niyet temelinde ve diğer devletlerin güvenliklerine risk oluşturmadan kendi güvenliklerini saldırgandan ziyade savunma silahları ve politikaları çerçevesinde inşa etmeleridir.

Uluslararası sistemin yapısındaki değişim ve uluslararası politikadaki gelişmeler, tarihsel süreçte “güvenlik” kavramının derinleşmesine ve genişlemesine etki ettiği gibi, bu durum, aynı zamanda “güvenlik ikilemi” kavramı bağlamında devletlerin ulusal güvenlik politikalarının dışında diğer politikalarına da sirayet etmektedir. Bu minvalde, devletlerin enerji güvenliği politikalarına yönelik bir güvenlik ikileminden de söz etmek mümkündür. Uluslararası sistemdeki güç rekabeti bağlamında aktör olarak devletler, enerji güvenlikleri adına bir dizi önlemler almakta ve uygulamalar ortaya koymaktadırlar. Bu durum, tehdit algısı bağlamında söz konusu devletler arasında enerji güvenliği ikilemine yol açmaktadır. Bilindiği üzere, enerji güvenliği, devletler için yakıt ve enerji kaynaklarına güvenli ve uygun fiyat temelinde erişim anlamına gelmektedir. Uluslararası sistemde süper güç konumundaki ABD ve Rusya'nın bu bağlamda önemli bir rekabet içinde olması ise, her iki devlet arasında enerji güvenliği rekabetini kaçınılmaz kılmakta ve söz konusu rekabet aynı zamanda enerji güvenliği ikilemini de gündeme taşımaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, ABD-RF ilişkilerinde güvenlik ve enerji güvenliği ikilemini analiz etmektir. Çalışmada, ABD-RF ilişkilerinde artan güvenlik ikileminin aynı zamanda enerji güvenliği ikileminin de artmasında tetikleyici rol üstlendiği savunulmaktadır. Bu çerçevede, çalışmada cevabı aranan sorular arasında; ikili ilişkilerde güvenlik ikilemine yol açan etmenlerin neler olduğu, bu etmenlerin ikili ilişkilerde artarak devam enerji güvenliği ikilemi üzerinde etkilerinin olup olmadığı ve enerji güvenliği ikilemine yol açan diğer etmenlerin neler olduğu yer almaktadır.

1. ABD-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik İkilemi: Güvenlik Öncelikleri ve Reaksiyonlar

Uluslararası sistemde, belirsizlik, sistemin temel bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Küresel sistemdeki belirsizlikler, beraberinde devletlerin çeşitli önlemlerle tehditleri azaltma girişimleri uygulamasına ve bu durum da güvenlik ikilemine yol açmaktadır.⁶ Uluslararası sistemde, devletler, karşılardaki devletin planlarını tam olarak anlayamaz ve silah olarak ne

⁶ Robert Jervis (1978), “Cooperation Under the Security Dilemma”, *World Politics*, Cilt 30, Sayı: 2, s. 168.

kullanabileceklerini öngöremezler. Her devlet kendi gücünü artırırken, kendi güvensizliğini de artırmaktadır.⁷

Güvenlik ikilemi kapsamında incelendiğinde, iki devlet arasındaki politik manevraları belirleyen birkaç argüman bulunmaktadır. Robert Jervis'e göre, psikolojik faktörler güvenlik ikileminde önemli bir rol oynamaktadır ve yanlış algılamalar karşılıklı düşmanlık sarmalına katkıda bulunarak potansiyel olarak savaşa yol açmaktadır.⁸ Devletler, zaman zaman birbirlerine karşı düşmanca imajlar geliştirebilmektedirler ki, bu durum Soğuk Savaş boyunca açıkça görülmüş ve Rusya ile ABD ilişkilerinin son dönemlerinde de uzun zamandır gözlemlenen bir meseledir.⁹ Rusya ve ABD ilişkilerinin karmaşıklığı, her iki tarafın da kimi zaman birbirlerinin niyetlerini yanlış okumasına ve potansiyel tehditlere aşırı tepki vermesine yol açmaktadır. Rus ve Amerikalı liderler ve halklar, temelde farklı olan güçlü algılara ve inançlara sahiptir. Rus siyasi elitleri, "ABD politikasının amacının Rusya'ya zarar vermek" olduğuna inanmakta ve Washington'ın bunu NATO'nun genişlemesi, renkli devrimlerin desteklenmesi, Doğu Avrupa'ya asker konuşlandırılması ve ekonomik yaptırımların uygulanması yoluyla sürdürdüğünü düşünmektedir.¹⁰ Rusya, Washington'ın Soğuk Savaş sonrasında tek taraflı olarak sınırsız güç kullandığı ve Rusya'nın ulusal çıkarlarını kayıtsızca göz ardı ettiği gerekçesini savunmaktadır. ABD ise, Rusya'nın Vladimir Putin döneminde tarihsel olarak saldırgan ve emperyalist politikalar izleyen çatışma yönetimini sürdürdüğünü dile getirmektedir. İlişkilerin kötüleşmesinde her iki tarafın da çeşitli katkıları olsa da, iki devletin ilişkisi bir tür güvenlik ikilemi oluşturmakta ve bu eylemler, diğer devletin savunmaya yönelik politik hamlelerini tetiklemektedir. Her iki taraf da bir diğerinin niyetini anlayamamakta ve bu durum da karşılıklı bir güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Aynı zamanda, diğerinin güvenliğini riske atan politikalar da karşılıklı olarak uygulanmaktadır. İki devlet arasındaki güvensizliğin artmasını etkileyen diğer unsurlar; uluslararası kurumların gerilemesi, silah kontrol anlaşmalarının reddedilmesi, büyük güç rekabetinin geri dönmesi, küresel belirsizliklerin artması ve çatışma potansiyelinin yükselmesidir. Tüm bu unsurlar, çatışma dinamiğine uygun bir ortam oluşturmaktadır.

⁷ Ken Booth & Nicholas J. Wheeler (2008), *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*, New York: Palgrave Macmillan, s. 4.

⁸ Robert Jervis, "Cooperation Under the Security Dilemma", s. 169.

⁹ Charles E. Ziegler (2014), "Russian-American Relations: From Tsarism to Putin", *International Politics*, Cilt 51, Sayı: 6, s. 675.

¹⁰ Andrei A. Sushentsov & Maxim A. Suchkov (2019), "The Nature of the Modern Crisis in U.S.-Russia Relations", *Russia in Global Affairs*, 17.01.2019, Erişim Tarihi: 27.10.2023, Erişim Adresi: <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-nature-of-the-modern-crisis-in-u-s-russia-relations/>.

Devletlerin iç siyasi kırılğanlıkları da kimi zaman küresel gerginliklere de sebep olmaktadır. İç kırılğanlıklar ve farklı bakış açıları güvensizliklerin artmasına hizmet etmekte ve bu da, ittifakları genişletme açısından abartılı tepkilerin verilmesi ya da füze savunma sistemlerinin üstesinden gelmek için yenilenen bir nükleer silahlanma yarışına girilmesine neden olmakta, aynı zamanda iç siyasette de müdahale etme çabaları olarak kendini göstermektedir.¹¹ Örneğin, 2011 senesinde Rusya’da yasama seçimleri sonrası kitlesel protestolar başlamış ve Vladimir Putin, o dönemde ABD’yi olaylara müdahale etmek ve halkı huzursuzluğa teşvik etmekle suçlamıştır.¹² Yine 2013 senesinde, ABD hükümet çalışanı olan Edward Snowden tarafından yüzlerce gizli hükümet belgesini sızdırılmış ve Snowden, Temmuz 2013’de Hong Kong’dan sonra Rusya’ya sığınma hakkı ile gelmiştir.¹³ ABD savcılarınca casusluk ve devlet mallarını çalmaktan yargılanan Snowden’a iltica hakkı verilmesi, Barack Obama ve Putin’in Moskova’da düzenlenecek olan bir toplantının iptal edilmesine neden olmuştur.¹⁴ Obama, bu dönemi ve Rusya ile ikili ilişkileri “*sıfırlanma*” dönemi olarak ifade etmiştir.

Fakat Putin’in üçüncü dönemine başladığı 2012 senesinde, Obama yönetimi ile Suriye meselesinde çeşitli sorunlar baş göstermeye başlamıştır. 2012 yılında, ABD ve Rusya arasındaki ilişkiler, iki devlet tarafından da geleneksel güvensizlik ve korku olarak ifade edilmiştir. 2011-2012 senelerinde Rusya’daki Beyaz Devrim’e verdiği açık destek, 2014 yılında Ukrayna’daki Avromeydan (*Yevromaydan-Євромайдан*) Ayaklanması ve ardından Rusya’nın Kırım ilhakı ve ABD’nin uyguladığı yaptırımlar, ilişkilerin gidişatını kötüleştirmiştir. Şubat 2014 tarihinde Ukrayna’da Viktor Yanukoviç hükümeti düşmüş ve Rusya’nın 16 Mart 2014 tarihli tartışma yaratan referandumu sonucu Kırım ilhak edilmiştir. ABD’nin yasadışı ilan ettiği ilhak sonrası, Rusya’nın G8 üyeliği askıya alınmıştır.¹⁵ Mart 2014 sonrasında, ABD, Batı’nın Ukrayna müdahalesini reddetmiş ve Rusya’yı kendisi adına

¹¹ Charles E. Ziegler (2014), “Russian-American Relations: From Tsarism to Putin”, s. 676.

¹² David M. Herszenhorn & Ellen Barry, (2011), “Putin Contends Clinton Incited Unrest Over Vote”, *The New York Times*, 08.12.2011, Erişim Tarihi: 08.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2011/12/09/world/europe/putin-accuses-clinton-of-instigating-russian-protests.html>.

¹³ Sune von Solms & Renier van Heerden (2015), “The Consequences of Edward Snowden NSA Related Information Disclosures”, Erişim Tarihi: 02.11.2023, Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/275019554_The_Consequences_of_Edward_Snowden_NSA_Related_Information_Disclosures, s. 358.

¹⁴ Raf Sanchez (2013), “Barack Obama Cancels Meeting with Vladimir Putin over Edward Snowden”, *The Telegraph*, 07.08.2023, Erişim Tarihi: 02.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/10228529/Barack-Obama-cancels-meeting-with-Vladimir-Putin-over-Edward-Snowden.html>.

¹⁵ Alison Smale & Michael D. Shear (2024), “Russia Is Ousted From Group of 8 by U.S. and Allies”, *The New York Times*, 24.03.2023, Erişim Tarihi: 28.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2014/03/25/world/europe/obama-russia-crimea.html>.

güvenlik tehdidi olmayan “bölgesel güç olarak” tanımlamıştır.¹⁶ Yine 2014 senesinde, ABD, Rusya’ya yönelik enerji, finans ve savunma şirketlerini hedef alan birtakım yaptırımlar uygulamış ve Rusya tarafından bu durumun her iki tarafı da 1980’i yılların Soğuk Savaş dönemine götürebileceğini söylemiştir.¹⁷ 2015 senesinde ise, taraflar arasında Suriye’deki ABD ve Rusya arasında oluşturulmaya çalışılan askeri iş birliği reddedilmiştir. Burada beklenen ABD ve Batı arasında ilişkileri normalleştirmek iken, tam tersi bir durum yaşanmış ve Suriye’deki tablo iki devlet arasında vekâlet savaşlarının yaşandığının dile getirilmesine neden olmuştur.¹⁸

Bir diğer husus, 30 Ağustos 2021 tarihinde ABD’nin Afganistan’dan çekilmesi ile Washington yönetimi bölgede yeniden üstünlük kurma faaliyetlerine başlaması meselesidir. ABD’nin bölgedeki askeri varlığını artırma faaliyetleri Rusya tarafından tepkiyle karşılanmış ve Savunma Bakanı Sergey Lavrov tarafından ABD askeri görülmek istenmediği, bu bölgenin güvenlik alanı olarak belirlendiği, bu alandaki yükümlülüklerin kendilerine ait olduğu ve yabancı askerlerin konuşlandırılması ile ilgili olarak Kolektif Güvenlik Örgütü tüm üyelerinin rızasının gerekli olduğu belirtilmiştir.¹⁹ ABD’nin Afganistan’dan çekilmesi, bölgede Rusya’nın özellikle Tacikistan’daki askeri gücünü artırmaya ve bölgedeki diğer askeri üslerini de güçlendirme faaliyetlerine başlamasına neden olmuştur. Ukrayna Savaşı ile birlikte de Rusya siyasi ve askeri odağını Batı’ya kaydırmıştır. Ayrıca, bu durum, diğer bölge devletlerinin üzerinde ABD ya da Rus eksenli politika izlenmesi ile ilgili bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Rusya’nın Ukrayna saldırıları, Orta Asya devletleri için birer tehdit oluştururken, bu devletlerin ABD ile yakınlaşmasına sebep verecek bir durumla karşılaşarak Rusya’nın bölgede ABD’ye olan güvensizliğini de artırmaktadır. Bu koşullar altında, bir taraftaki güç dengesizliği, diğer taraftaki güvensizliği körüklemiş, silahlanma ve modernizasyon programları savunmadan ziyade saldırgan davranışlar olarak yorumlanırken, benzer davranışlar kendi tarafınca iyi huylu olarak kabul edilmektedir.

¹⁶ Julian Borger (2014), “Barack Obama: Russian is a Regional Power Showing Weakness Over Ukraine”, *The Guardian*, 25.03.2014, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi:

<https://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness>.

¹⁷ Reuters (2023), “Russia Warns United States: We Have The might to Put You In Your Place”, 17.03.2023, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-will-put-its-enemies-such-united-states-their-place-medvedev-says-2022-03-17/>.

¹⁸ John McGain (2015), “John McGain Says US is Engaged In Proxy War With Russia In Syria”, *The Guardian*, 04.11.2015, Erişim Tarihi: 15.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/us-news/2015/oct/04/john-mccain-russia-us-proxy-war-syria-obama-putin>.

¹⁹ Radio Liberty (2021), “Lavrov Says Russia Doesn’t Want To See U. S. Troops In Central Asia” *Radio*, 24.08.2021, Erişim Tarihi: 11.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.rferl.org/a/russia-no-us-central-asia/31426045.html>.

Genel anlamda NATO'nun genişlemesi, ABD'nin istikrarı artırma ve nüfuzunu ilerletme aracı olarak görülmekte ve Washington'ın kıtayı askerileştirme çabalarına ilişkin söylemler reddedilmektedir. Bu noktada Rusya'nın saldırgan ve yayılcı politikalar izlemesi ile eski Sovyet coğrafyasında hegemonyasını yeniden tesis etmek için tüm fırsatları değerlendirmeye ve askeri kapasitesini gereğinden fazla artırmaya çalışacağı aşikârdır. Rusya'nın resmi argümanlarında da NATO'nun doğuya genişlemesi yankı bulmuştur.²⁰ Ukrayna Savaşı'nın temel nedenleri arasında, Moskova'nın "tarihi hata" diye nitelendirdiği durumu düzeltmek, eski hegemonyasını bölgede devam ettirmek ve ABD-Batı/NATO unsurlarının bu devlet üzerindeki etkinlikleri olmuştur. Oldberg'e göre, Rusya'nın Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) bölgesindeki saldırgan eylemleri, iç politikadaki militarizmi ve Ortadoğu ve Kuzey Kutbu'ndaki hırsları, Rusya'nın statükocu değil de, revizyonist bir güç olduğunu göstermektedir.²¹ Michael McFaul'a göre ise, Rusya'nın rahatsız olduğu temel meseleler; Soğuk Savaş sonrası ABD'nin Rusya'nın zayıflığından faydalanarak NATO'nun genişlemesi, Sırbistan'ın bombalanması, Irak'ın işgali ve ABD'nin Gürcistan ile Ukrayna'ya yardım etmesi gibi durumlardır. ABD ve NATO müttefikleri, Rusya'nın komünizmden uzaklaşmasına iyi niyetli bir destek sağlamıştır; ancak Putin, Batı'nın egemen olduğu liberal düzeni, ülke içerisinde milliyetçi otoriterlik, dışında ise revizyonist politikalar ile gerçekleştirmektedir. Ayrıca NATO'nun sınırlarını genişletme isteği, ABD'nin Anti-Balistik Füze Anlaşması'ndan çekilmesi ile konuşlandırma kararı aldığı füzesavar sistemler ve boru hatları ile ilgili anlaşmazlıklar Hazar bölgesinden gelen rotaların hepsi çözüm ruhunu engellemiştir.

Realist Uluslararası İlişkiler uzmanlarından John Mearsheimer, Ukrayna krizinin Batı'nın suçu olduğunu öne sürmektedir.²² Çevreleme politikasının babası George F. Kennan da, NATO'nun genişlemesini trajik bir hata ve yeni bir soğuk savaşın başlangıcı olarak tanımlamıştır.²³ Rusya, bu kapsamda ABD ve NATO müttefiklerini caydırmak için gerekli olanın Ukrayna'ya saldırmak olduğunu düşünmüş ve bunu gerçekleştirmiştir. ABD, bu kapsamda askeri güç gösterileriyle karşılık vermiş ve müttefikleriyle ortak çalışmıştır. 24

²⁰ Steve Gutterman (2014), "Russia Uses 1999 NATO Bombing in Media War Over Crimea", *Reuters*, 16.11.2023, Erişim Tarihi: 16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-kosovo/russia-uses-1999-nato-bombing-in-media-war-over-crimea-idUSBREA2N0SC20140324/>.

²¹ Ingmar Oldberg (2016), "Is Russia a Status Quo Power?", *The Swedish Institute of International Affairs*, Sayı: 1, ss. 13-14.

²² John J. Mearsheimer (2014), "Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault", *Foreign Affairs*, Cilt 93, Sayı: 5, ss. 77-79.

²³ Thomas L. Friedman (1998), "Now a Word From X", *The New York Times*, 02.05.1998, Erişim Tarihi: 16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/1998/05/02/opinion/foreign-affairs-now-a-word-from-x.html>.

Şubat 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşına istinaden, 4 Nisan 2023'te Finlandiya NATO bünyesine katılırken, İsveç'in birliğe katılması için gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Türkiye, Ocak 2024 itibariyle İsveç'in NATO'ya katılım konusundaki protokolün Meclis ve Cumhurbaşkanlığı onayları süreçlerini tamamlamışken²⁴, geriye kalan tek devlet durumundaki Macaristan açısından da bu sürecin olumlu sonuçlanacağına yönelik resmi bazı açıklamalar bulunmaktadır.²⁵ Ayrıca yine savaşın bir sonucu olarak Rusya'ya çeşitli yaptırımlar uygulanmış ve Moskova, uluslararası forumlarda kınanmıştır.

Rusya'nın revizyonist olarak kabul edilen politikaları karşısında Batı'nın yaptırımlarından biri genellikle enerji kaynaklarına karşıdır. Lakin bu yaptırımlar, her iki taraf içinde bir enerji güvenliği sorunu ortaya çıkarmaktadır. Rus ekonomisinde enerji sektörünün tek başına doğalgaz ihracatına olan bağlılığı yüzde 53'tür ve kapsamda RF enerji sektörüne stratejik bir önem vermektedir. 2021 yılı Rusya Ulusal Güvenlik Strateji²⁶ belgesinde, ABD'nin uluslararası sistem hegemonyasına karşı çıkan RF, enerji sektöründe ABD dolarının kullanılmasının azaltılması gerektiği ve ekonomide stratejik bir boyuta sahip olan bu sektörde teknolojik gelişmelerle ekonomisinin güçleneceğine vurgu yapmaktadır. ABD Ulusal Stratejisi'nde ise, ülkeler arası enerji rekabeti kabul edilmekte ve Rusya gibi enerjiyi baskı aracı olarak kullanan devletlere kolektif bağımlılığı azaltmaya yönelik jeopolitik zorunlulukla güçlenilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.²⁷ Değişen uluslararası sistemde jeopolitik değişiklikler enerji sektöründeki mücadeleyi daha da ön plana çıkarmakta ve bu da askeri güç kullanımı riskini artırmaktadır. Ukrayna Savaşı ile Rusya'ya uygulanan enerji yaptırımları ise, AB ve NATO üyesi ülkeler açısından arz enerji güvenliği sorununu ortaya çıkarmaktadır. Böylece, enerji kaynakları üzerinde bir güvenlik ikilemi ortaya çıkmaktadır. Rusya'nın Ukrayna saldırılarında yaptırımların sert ve kararlı olmasına çalışan AB ve NATO üyesi ülkelerin bu politikaları ise enerji bağımlılıklarından dolayı caydırıcı bir nitelik taşımamaktadır. Düşük yoğunluklu gerçekleştirilen bu yaptırımlarda Rusya'yı agresif tutumundan geri döndürmemiş, AB'nin ise enerji kaynak çeşitliliğini artırmasına yönelik

²⁴ NTV (2024), "Son Dakika Haberi: Cumhurbaşkanı Erdoğan, İsveç'in NATO üyeliği kararını onayladı", 26.01.2024, Erişim Tarihi: 01.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-haberi-cumhurbaşkanı-erdogan-isvecin-nato-uyeligikararini-onayladi.kjvWV5WQmkiTPnlig-d2PQ>.

²⁵ Zoltan Simon (2024), "Orban to Fold on Sweden's NATO Bid After Overplaying Hand", *Bloomberg*, 24.01.2024, Erişim Tarihi: 01.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-01-24/orban-set-to-fold-on-sweden-s-nato-bid-after-overplaying-hand>.

²⁶ "Russian President's Decree-About National Security Strategies Russian Federation: "On the National Security Strategy of the Russian Federation (Russian Legislative Assembly, 2016, No. 1, Article 212). Approved by decree of the President of the Russian Federation on July 2, 2021. No 400", Erişim Tarihi: 25.01.2023, Erişim Adresi: https://rusmilsec.files.wordpress.com/2021/08/nss_rf_2021_eng_.pdf.

²⁷ The White House (2022), "National Security Strategy", Ekim 2022, Erişim Tarihi: 12.12.2022, Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/11/8-November-Combined-PDF-for-Upload.pdf>, s. 9.

politikalarını hızlandırmaya teşvik etmiştir.²⁸ Bu noktada olası iş birliğinde iki taraflı bir kazanç sağlanabileceken, tarafların küresel sistemdeki jeopolitik değişikliklere karşı kendi çıkarlarını ön plana koyması enerji kaynakları açısından da bir güvensizlik unsuru yaratmaktadır. Moskova ekonomisinde devlet enerji sektörünün önemi düşünüldüğünde, devlet çıkarlarını korumak, devlet savunmasını ve güvenliğinin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınacağını strateji belgesinde de vurgulamaktadır.²⁹

Andrej Krickovic'e göre, Rusya'nın zayıf kurumsal otoritesi, ulusal kimlik sorunları ve tartışmalı sınırları gibi iç politika kırılmalıkları güvenlik ikileminin iç boyutunu oluşturmaktadır. Otoriter liderler, düşman demokratik güçler ve değişimi destekleyen sivil toplum örgütleri tarafından istikrarsızlaştırılmaktan korkmaktadırlar. Bu iç güvensizlikler de saldırgan davranışlara yol açarak Washington'da Rusya'nın niyetleri hakkında korku yaratmakta ve bu da karşı önlemlere yol açmaktadır. Amerikalı yetkililer ise, demokrasi teşviki ve insan hakları savunuculuğunun otoriter elitler için oluşturduğu tehdidi göz ardı etme ya da basitçe görmezden gelme eğilimindedir. Rusya, Ukrayna, Baltık ülkeleri ve diğer eski Sovyet ülkelerine karşı istikrarsızlaştırma önlemlerini, siber saldırıları ve yeni silah sistemleri geliştirmesini ABD politikalarına karşılık savunma önlemleri olarak gerekçelendirse de, Washington'da bu davranışlar Amerikan çıkarlarını tehdit eden saldırgan eylemler olarak algılanmaktadır. ABD Kongresi ve yürütme organındaki liderler Rusya'nın seçimlere müdahalesine, Moskova'nın nükleer modernizasyon programlarına, Kırım'ın ilhakına ve Ukrayna'daki iç savaşın körüklenmesine, Suriye ve Venezuela'daki haydut rejimlere verilen desteğe, Çin ile yakınlaşmaya ve Batı'daki Kremlin muhaliflerinin zehirlenmesine gönderme yapmaktadır. Washington, bu davranışlara karşı Rusya'ya çoğunlukla ekonomik yaptırımlar uygulayarak Moskova'nın davranışlarını değiştirmeye ve bu da rejimin Rusya'nın ekonomik sıkıntıları için Batı'yı suçlamasına ve milliyetçiliği körüklemesine sebep olmaktadır. Yaptırımlar ise, Rusya'nın ABD'ye olan güvensizliğini arttırmakta ve Putin'in Batı karşıtı söylemini desteklemektedir.³⁰

²⁸ Orhan Battır & Levent Yiğittepe (2023), "Rusya- Ukrayna Savaşında Yaptırımlar ve Enerji Güvenliği; Karşılıklı Ekonomik Bağımlılıklar Perspektifinden Bir Değerlendirme", *Yönetim ve Ekonomi (Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.)*, Cilt 30, Sayı: 3, s. 551.

²⁹ The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023), "The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation - Approved by Decree of the President of the Russian Federation No. 229, March 31, 2023", Erişim Tarihi: 31.12.2023, Erişim Adresi: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1860586/?lang=en.

³⁰ Emma Ashford (2016), "Not-So-Smart Sanctions: The Failure of Western Restrictions Against Russia", *Foreign Affairs*, Cilt 95, Sayı: 1, ss. 114-123.

Shipping Tang, güvenlik ikilemine ilişkin analizinde, tarafların savunmacı realist bakış açısıyla yaklaştığını ve tarafların kötü niyetli olmadığını, ancak her birinin yalnızca güvenliği artırmaya çalıştığı varsayımına dayandığını savunmaktadır. Bu noktadan incelendiğinde, devletlerin uzlaşılabilir ya da uzlaşılmaz ve nesnel ya da öznel olabilen çeşitli çıkar çatışmaları bulunmaktadır. Tang'a göre, güvenlik ikileminin 7 önemli düzenleyicisi bulunmaktadır. Bunlar; "coğrafya, kutupluluk, askeri teknoloji (yani nesnel saldırı-savunma dengesi), saldırı ve savunma silahlarının ayırt edilebilirliği, asimetrik güç, dış aktörler (müttefikler) ve etnik grupların yoğunlaşması veya karışmasıdır".³¹ Rusya için en büyük tehdit, ABD'nin konvansiyonel silahlar üzerindeki üstünlüğü, NATO'nun genişlemesi ve küresel sistemde demokrasilerin desteklenmesi şeklinde ifade edilen rejim değişikliklerini desteklemesi tehditleridir. ABD için başlıca güvenlik tehditleri ise; Rusya'nın nükleer silah modernizasyonu, ABD demokratik hükümet sistemine gerçekleştirilecek olası saldırılar, Rusya'nın komşu devletlerinin egemenliğini ihlal etme istediği, haydut devletlere verdiği destek ve Rusya ile Çin'in gelişen ortaklığıdır.³² ABD ve Rusya arasındaki çatışma olasılığı son 10 seneye göre artmış olsa da, her iki devlet de aslında savunma karakterli hareket etmektedir. Fakat iki ülkenin iş birliği yapma olasılıkları da halen devam etmektedir.³³

2. Rusya-ABD Büyük Güç Mücadelesi Bağlamında Enerji Güvenliği Meselesi

Küresel gaz talebinin önümüzdeki 10 yılda artması öngörülmektedir. Söz konusu artış, 2023-2030 arası dönemde öngörülen yüzde 12,5'lik bir üretim artışına tekabül etmektedir. Fakat Rystad Enerji'nin tahminleri uyarınca, 1,9 ila 2,5 santigrat derece arasındaki sıcaklık artışlarını temel alan senaryolara göre, yenilenebilir enerji kaynaklarındaki önemli genişleme ile birlikte hâlihazırda var olan gaz sahaları küresel talebi karşılamaktan uzak kalacaktır. Bu durum ise, konvansiyonel olmayan doğalgaz tedarikinde hızlı bir artışı gerektirecektir. Rubülhali Çölü gibi Ortadoğu'daki zengin gaz rezervlerine sahip olan bölgeler bu açığı kapatmada hayati bir rol oynayacaktır. Rystad Energy'nin tahminlerine göre, bölge, 2040 yılı itibarıyla yılda yaklaşık 20 milyon ton LNG tedarik edecektir. Kaya gazı gibi konvansiyonel olmayan gaz üretimi teknolojik gelişmeler ve azaltılan teslim zamanından ötürü hızlı büyüme tecrübe etmiştir. Bu büyüme, konvansiyonel olmayan gaz tedarikinin küresel gaz üretiminin

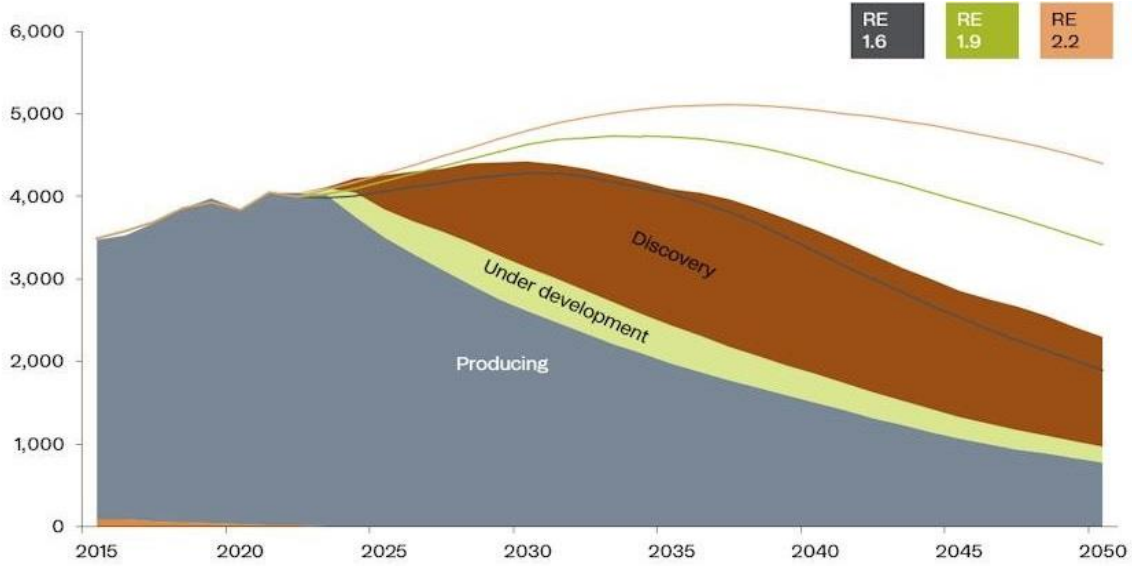
³¹ Shipping Tang (2012), "The Security Dilemma: A Conceptual Analysis", *Security Studies*, Cilt 45, Sayı: 3-4, s. 395.

³² Adam Entous & Greg Miller (2017), "U.S. Intercepts Capture Senior Russian Officials Celebrating Trump Win", *The Washington Post*, 05.12.2017, Erişim Tarihi: 12.10.2023, Erişim Adresi: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-intercepts-capture-senior-russian-officials-celebrating-trump-win/2017/01/05/d7099406-d355-11e6-9cb0-54ab630851e8_story.html.

³³ Charles E. Ziegler (2020-2021), "A Crisis of Diverging Perspectives: U. S.- Russian Relations and the Security Dilemma", *Texas National Security Review*, Cilt 4, Sayı: 1, s. 12.

daha öncesiyle gerekli kılan çok daha hızlı bir biçimde öngörülen yükselme olarak 2023 yılındaki yüzde 35'e yükselmiştir. Geleneksel olmayan kaynaklardan maliyeti karşılanabilir gaz tedarikinin akışı ve Rusya gibi ihracatçı ülkelerden devam eden tedarikler konvansiyonel gazın keşif çabalarını baskılamıştır.³⁴

Grafik I. Farklı Enerji Nakil Hattı Senaryolarında Küresel Gaz Talebine Karşı Tedarik (milyar m³)³⁵

ABD, 2010'lu yıllara değin açık ara bir enerji dış alımcısı olmuştur. Fakat 2010'lu senelerde ülkenin farklı coğrafyalarında kaya gazı ve petrolünün bulunması, ABD'nin enerji güvenliği politikalarında ciddi değişimlere sebebiyet vermiştir. Adı geçen kaynaklardan istifade edilmeye başlanmasıyla beraber, ABD, açık ara bir enerji ithalatçısı pozisyonundan açık ara bir enerji ihracatçısı seviyesine çıkmıştır. Dış tedarikçiler kaynaklı petrol ve de gaz kaynaklarının alımına yüksek bağımlılıktan gittikçe kendisini uzaklaştıran ABD, dünya enerji pazarında kaya gazı ve de petrolü devrimi sayesinde lider bir enerji dış satımcısı haline dönüşebilmiştir. Hâlihazırda barındırdığı bilgi birikimi yardımıyla, ABD, dünyanın birçok coğrafyasına sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) satabilmektedir. Yine bahse konu kaya gazı devrimi ile, ABD, dünyanın en önde gelen gaz rezerv sahibi ve de üreticilerinden birisi özelliği ile bahse konu sektördeki dünya sıralamalarında ilk 10 ülke arasındadır.³⁶ Diğer taraftan, 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan dolayı Rus gazının tedarikini aşamalı biçimde

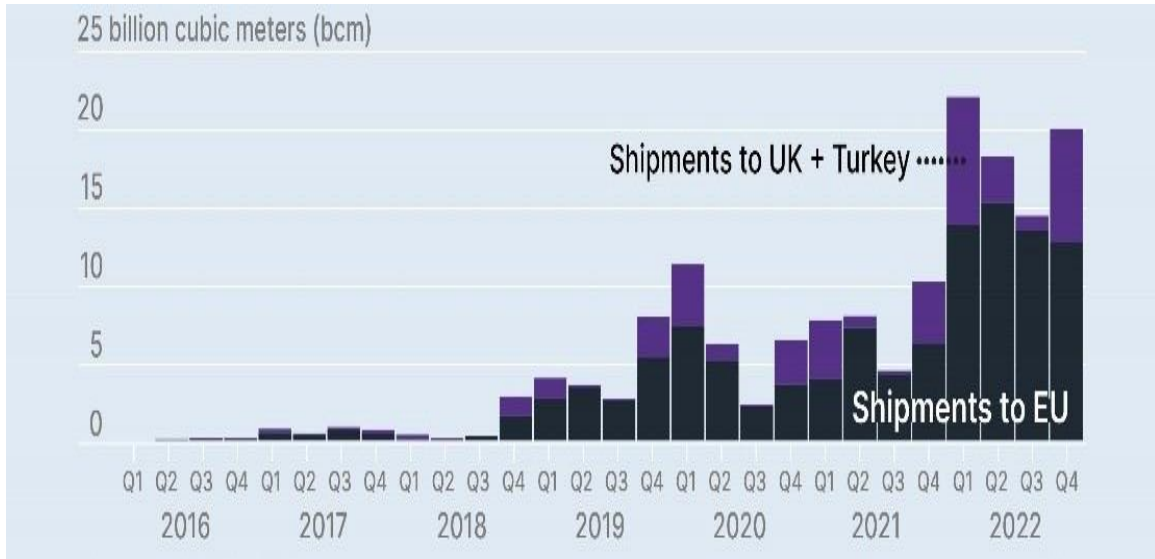
³⁴ *Oil & Gas Journal* (2023), "Rystad Energy: New natural gas production needed to meet demand", 05.10.2023, Erişim Tarihi: 07.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14299887/rystad-energy-new-natural-gas-production-needed-to-meet-demand>.

³⁵ A.g.e.

³⁶ Mehmet Öğütçü (2023), *Yeni Dünya Düzeninde Enerji Savaşları: Türkiye Neresinde?*, İstanbul: Destek Yayınları, s. 44.

azaltmayı hedefleyen Avrupa için de düşünülen ilk alternatiflerin başında ABD'den LNG dış alımı gelmiştir.³⁷ CEDIGAZ verilerini referans alan ABD Enerji Bilgi İdaresi verilerine göre, ülke, 2023 yılının ilk yarısında tüm ülkeleri geçerek dünyanın lider LNG ihracatçısı olmuştur. ABD Enerji Bakanlığı'nın verilerinden derlendiği üzere, ABD'nin LNG ihracatları 2023 yılının ilk yarısında 2022 yılının aynı dönemine kıyaslandığında 11,6 bcf/d şeklinde gerçekleşmiştir. Bu, yüzde 4'lük bir artış anlamına gelmektedir. Aynı dönem içerisinde Avustralya dünyanın en büyük ikinci LNG dış satıcısı konumunu ortalama ihracat miktarı olarak 10,6 bcf/d ile korumuş, onun hemen arkasından 10,4 bcf/d ile Katar gelmiştir. ABD'nin LNG ihracatındaki bu büyümenin sebebi olarak Freeport LNG'nin operasyonlarını artırması ve özellikle Avrupa'da LNG'ye yönelik istikrarlı küresel talep öngörülebilir.³⁸

Grafik II. ABD'nin AB, İngiltere ve Türkiye'ye LNG Sevkiyatı (2016-2022)³⁹

ABD'nin 20. yüzyılın son on yıllık döneminden günümüze kadar görevde bulunan başkanları ve de onların yönetimlerinde özel önem atfedilen ve uygulanan siyasalardan biri de Avrasya enerji jeopolitiği/güvenliği özelinde Moskova-Tahran ekseninde geliştirilen Kuzey-Güney enerji koridoruna karşı Doğu-Batı enerji koridorunu geliştirmektir. Bu koridorun

³⁷ Ben McWilliams & Giovanni Sgaravatti & Simone Tagliapietra & Georg Zachmann (2023), "The European Union is ready for the 2023-24 winter gas season", *Bruegel Analysis*, 10.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bruegel.org/analysis/european-union-ready-2023-24-winter-gas-season>; TASS-Russian News Agency (2023), "Putin believes Europe will continue to buy LNG from US, although Russian gas is cheaper", 11.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://tass.com/economy/1688949>.

³⁸ *Oil & Gas Journal* (2023), "EIA: US was top LNG exporter globally in first-half 2023", 12.09.2023, Erişim Tarihi: 07.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14298834/eia-us-was-top-lng-exporter-globally-in-first-half-2023>.

³⁹ Clark Williams-Derry (2022), "The liquefied natural gas (LNG) boom in Europe isn't all good news for U.S. exporters", Institute for Energy Economics and Financial Analysis, 20.12.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://ieefa.org/resources/liquefied-natural-gas-lng-boom-europe-isnt-all-good-news-us-exporters>.

geliştirilmesinin münhasır enerji güvenliği açısından herhangi bir ilintisinin olmamasına karşın, ivedi bir biçimde Avrupalı ortaklarının enerji güvenliğini sağlamak ve SSCB'nin parçalanmasını müteakiben bağımsızlıklarına kavuşan Güney Kafkasya ve Orta Asya Türk devletlerini sağlamaştırmaya yönelik siyasetler bütün yumuşak güç bileşenlerinden istifade edilerek egemenliğini sürdürmek amaçlı yürütülmüştür. Söz konusu bağlamda, 1990'lı yılların ortalarından günümüze öncelikli olarak Bakü'nün muazzam ölçekteki hidrokarbon rezervlerini Rusya'yı devre dışı bırakarak Türkiye ve Gürcistan kanalıyla Batı pazarlarına iletmeyi hedefleyen Güney Kafkasya Doğalgaz Boru Hattı ve Güney Gaz Koridoru'nun faaliyete geçirilmesinde başarılı olunmuştur.⁴⁰

Fakat Washington, bu konuda Nabucco ve Hazar Geçişli Gaz Boru Hattı'nın devreye alınamaması gibi hanesine eksi yazılabilecek vakaları söz konusudur.⁴¹ İvedi olarak 2000'li yıllarda Moskova-Kiev temelli doğalgaz kesinti problemleri çerçevesinde Avrupa ortaklarının enerji güvenliğinin sağlanmasına özel önem veren Washington, yukarıda bahsedilen başarılı girişimlerine karşın Moskova'nın Avrupa ve dünya enerji pazarlarındaki karşılaştırmalı üstünlüğünü artırmasına yol açacak Türk Akımı ve Kuzey Akım doğalgaz boru hatlarının faaliyete geçmesini engelleyici yoğun çabalar içerisinde bulunmuştur. Öte yandan, Washington tarafından Ankara ve Moskova'ya yaptırım tehditleri yöneltilmişse de, bu konuda başarılı olunamamış ve Türk Akımı şu anda ilgili pazarlara yönelik gaz akışını sürdürmektedir.⁴² Diğer taraftan, Moskova'nın bütün yapım aşamalarını ve Almanya haricinde tüm onay safhalarını bitirmesine rağmen, Kuzey Akım 2 Doğalgaz Boru Hattı

⁴⁰ Sina Kısacık (2020), "Chapter 14: Understanding the 21st Century's Specific Eurasian Regional Security and Energy Security Parameters in the Turkish-American Relationship: A Case Study on South Caucasus and Central Asia", içinde (editörler: Hüseyin Işıksal & Ozan Örmeci) *Historical Examinations and Current Issues in Turkish-American Relations*, Berlin: Peter Lang, ss. 347-378; Azime Telli (2022), "Chapter 14: Assessing Energy Diplomacy in the Eurasian Region: The Geopolitical Implications for Energy Cooperation", içinde (editörler: Göktürk Tüysüzöğlü & Arda Özkan) *Conflict Areas in the Caucasus and Central Asia*, London: Lexington Books, ss. 319-333.

⁴¹ Joe Kirwin (2022), "The Nabucco failure: Juncker and Vestager negligence enhanced EU dependence on Russian gas", *The Brussels Times*, 21.03.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi:

<https://www.brusselstimes.com/211842/the-nabucco-failure-juncker-and-vestager-negligence-enhanced-eu-dependence-on-russian-gas>; Daniel D. Stein (2020), "Trans-Caspian Pipeline—Still a pipe dream?", *Atlantic Council Energy Source*, 20.08.2020, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/trans-caspian-pipeline-still-a-pipe-dream/>.

⁴² Meral Balcı & Serkan Yavuz (2022), "Chapter Three: Evaluation of the TurkStream Pipeline in Terms of the Energy Policies of Turkey and Russia", içinde (editör: G. S. Derman) *International Energy Policies*, Newcastle upon Tyne, United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing, ss. 309-321; Melissa B. Mahle & Sinan Pısmısoglu (2023), "U.S. Sanctions on Russia: Growing Risks for Turkish Companies", *Bradley Intelligence Report*, 26.09.2023, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bradley.com/insights/publications/2023/09/us-sanctions-on-russia-growing-risks-for-turkish-companies>.

Projesi, Beyaz Saray'ın engelleme çabaları ve yaptırım uyarıları⁴³ sonucunda Berlin tarafından durdurulmak zorunda kalınmıştır. Netice olarak 2022 Şubat'ından itibaren bugüne değin sürmekte olan Moskova-Kiev Harbi'nde Kuzey Akım 2 Projesi'ne dönük engelleyici ve sabotaj girişimleri/saldırıları özelinde Rusya ve ABD arasında karşılıklı suçlamalar vuku bulmaktadır.⁴⁴

Resim I. Rusya'nın Doğalgaz Boru Hatları Sistemi ve Doğalgaz Ana Boru Hatları Projeleri⁴⁵

Rusya'nın büyük güç siyasalarının üzerine bina edildiği en dikkat çekici sacayaklarından birisini enerji oluşturmaktadır. SSCB döneminden itibaren, Kremlin, başat bir enerji oyuncusu rolüne sahip olmuştur. Fakat 1990'lı yıllardan 2000'li yılların başına değin cereyan eden parçalanma temelli iç bunalımlar ve de süratli liberalleşme siyasaları sonucunda öncelikli bir biçimde ülke içinde ciddi meselelerin yaşandığı bir süreç tecrübe edilmiştir. 1990'lı yıllarda

⁴³ Congressional Research Service (2022), "Russia's Nord Stream 2 Natural Gas Pipeline to Germany Halted", 10.03.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11138#:~:text=%C3%A0%2Dvis%20Russia.-U.S.%20Sanctions,2017%2C%202019%2C%20and%202020>; Bart M. Mcmillan & Eunhyung Kim Shin & Vivian Tse (2022), "US Government Imposes Sanctions on Nord Stream 2 and Issues Russia-Related General License 4", Baker McKenzie Global Sanctions and Export Controls Blog, 24.02.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/us-government-imposes-sanctions-on-nord-stream-2-and-issues-russia-related-general-license-4/>.

⁴⁴ Uluslararası Politika Akademisi (2023), "Dr. Sina Kısacık'la Almanya'nın Enerji Politikası Hakkında Mülakat", 29.09.2023, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/2023/09/29/dr-sina-kisacikla-almanyanın-enerji-politikasi-hakkinda-mulakat/>.

⁴⁵ Ryan Maue (2022), "Russian gas pipeline system and key gas line projects", 25.02.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://twitter.com/RyanMaue/status/1497267326827343872/photo/1>.

Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığı görevini üstlenen Boris Yeltsin, 2000’li yıllara yaklaşıldığında kendi ailesiyle ilgili cereyan eden yolsuzluk iddiaları ve ülkenin içerisinde bulunduğu çalkantılı süreçten çıkış maksadıyla eski bir istihbarat görevlisi olan ve St. Petersburg Belediyesi’nde üst düzey görevler üstlenen Vladimir Putin’e görevi vekâleten vermiştir. Bunu izleyen süreçte, Mart 2000’de yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerini yüzde 50’den fazla bir oy oranıyla galip tamamlayan Putin, görevi resmi olarak üstlenmiştir. Putin, 1997 yılında St. Petersburg Üniversitesi Institute of Mining’de hazırladığı “Mineral ve Hammadde Kaynakları: Rusya Ekonomisi için Kalkınma Stratejisi” başlıklı 218 sayfalık doktora tezinde, ülkeler için taktik açıdan paha biçilemez derecede önem arz eden maden kaynaklarının devlet denetiminde bulunması gerekliliğine işaret ederek, öncelikli olarak enerji kaynaklarının devlet denetiminde tutulmasının elzem olduğunu savunmuştur. Bu kapsamda, Putin, enerji kaynaklarının ihracatından gelecek kazançların ülke refahı ve gücünün artırılması için istifade edilmesinin zorunluluğuna vurgu yapmıştır. Söz konusu temel tezden hareketle, Putin, ivedi olarak şok tedavi politikalarının sonucunda 1990-2000 döneminde oligarklarca ele geçirilen şirketlerin kontrolünü birtakım yollardan yararlanmak suretiyle devlet kontrolüne geçirmiştir.⁴⁶ Bu bağlamda, doğalgaz alanında Gazprom, petrol alanında ise Rosneft ve Transneft şirketleri ülke içinde hâkimiyetini güçlendirmiştir. Putin’in Devlet Başkanlığının ilk dönemlerinde enerji fiyatlarında vuku bulan yükselişlere ilaveten, ülke içinde takip edilen merkezîyetçi siyasalar sonucunda, Rusya, çok hızlı bir biçimde toparlanmış ve tekrardan eski gücüne ulaşmıştır. Sahip olduğu doğalgaz, petrol, kömür, diğer değerli madenler ve nükleer enerji teknolojisi birikimi ile Moskova söz konusu alanlarda dünyada başat bir yerde konumlanmaktadır.⁴⁷

Rusya’nın doğalgaz kaynaklarının kayda değer bölümü, Batı Sibirya’da yer alan gaz sahalarındadır. Batı Sibirya’nın Yamal-Nenets bölgesindeki Gazprom’un Yamburg, Urengoy, Medvezhye, Zapolyarnoye ve Bovanenkovo gibi en muazzam 5 işletme alanı, Rusya’nın toplamdaki gaz kaynaklarının takriben 1/3’ünü teşkil etmektedir. 2020 yılı istatistiklerine göre, Rusya, dünyadaki toplam doğalgaz rezervinin (37,3 trilyon m³) yüzde 20’sine sahip olmakla birlikte, mevcut petrol rezervi ile de bugün hala OPEC+ içinde lider üye rolünü

⁴⁶ Mehmet Ögütçü (2023), *Yeni Dünya Düzeninde Enerji Savaşları: Türkiye Neresinde?*, ss. 271-272.

⁴⁷ Murat Yorulmaz & Sina Kısacık (2023), “Güvenlik ve Enerji Boyutları Bağlamında Rusya’nın Büyük Güç Stratejisi”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Huriye Yıldırım-Çınar) *Küresel Aktörler ve Büyük Güç Rekabeti*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 478-479.

sürdürmektedir.⁴⁸ Öte yandan, Moskova, kendisine karşı 2014 yılından bugüne uygulanan yaptırımlara rağmen, halen dünyanın birçok ülkesine petrol (neft) satışı gerçekleştirebilmektedir. Rusya'nın kanıtlanmış haldeki 60 milyar varillik rezervlerin önemli bir bölümü Batı Sibirya'daki Ural Dağları ve Orta Sibirya Platosu arasındadır. Rus neft sahaları öncelikli olarak Volga-Ural Bölgesi, Batı Sibirya Bölgesi ve Kuzey Denizi kıyısındaki Kimmonpaşava'da konumlanmaktadır. Buna ek olarak, Rusya'da gerçekleştirilen sıfır kilometre keşifler sonucunda 4,5 milyar varillik sıfır kilometre kaynak alanları da bulunmuştur. Adı geçen yeni keşiflerle beraber Rusya'nın milletlerarası neft pazarıyla bütünleşmesini arttırarak daha çok rol oynayacağı öngörülmektedir. Mevzubahis ölçekte yaklaşık Rus neft çıktısının yüzde 74'lük kısmı doğrudan dış satışı tahsis edilmiş haldedir. Hâlihazırda ise, Rus neft dış satımının yüzde 80'inden fazla bir bölümü Batı, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yapılmaktadır.⁴⁹ Uluslararası Enerji Ajansı'nın en son tahminlerine göre, Rus petrol ihracat miktarları Ekim 2023 itibariyle Eylül 2023'e kıyasla küçük bir azalmayla günde 70.000 varil düşerek toplamda günlük 7,5 milyon varil civarında seyretmiştir. İlgili gelirler, 25 milyon dolardan 18 milyon dolara düşmüştür. Gelirlerdeki bu düşüşe, ABD'nin hazine yaptırımlarının G7 fiyat sınırlaması çerçevesindeki ilk uygulamalarının sebep olduğu söylenebilir. 12 Ekim 2023'te ABD Hazinesi'nin yabancı varlıkları kontrol ofisi, G7'nin günlük varil başına 60 dolar olarak tespit ettiği fiyat tavanı üzerinden Rus petrolünü taşıyan tanker sahiplerine ilk engelleyici yaptırımları uygulamaya başlamıştır. Bunlardan biri, Türkiye'de diğeri ise Birleşik Arap Emirlikleri'nde vuku bulmuş olup, temel amaç, Moskova'nın Ukrayna'daki savaşından ötürü cezalandırmak için tasarlanan mekanizmadaki boşlukları kaldırmaktır. Bu yaptırımlar göreceli olarak ilgili ayın daha sonraki yarısında artan taşımacılık maliyetlerinden ötürü göreceli olarak daha zayıf Rus ham petrol fiyatlarına katkıda bulunmuştur.⁵⁰

⁴⁸ Levent Aydın (2022), "Bölüm 19 Rusya'nın Enerji Sektörü, Enerji Politikası ve OPEC ile İlişkileri", içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükylmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s. 515.

⁴⁹ Sina Kısacık (2017), "The Ukraine Policy of the Russian Federation and The Paradigms in European Energy Security", Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İngilizce Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Temmuz 2017, ss. 332-333.

⁵⁰ *Oil & Gas Journal* (2023), "Russian oil export volume, revenues ebb in October", 20.11.2023, Erişim Tarihi: 04.12.2023, Erişim Adresi: [https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14301758/russian-oil-export-volume-revenues-ebb-in-october?o_eid=8321F7723501B2C&oly_enc_id=8321F7723501B2C&rdx.ident\[pull\]=omeda|8321F7723501B2C](https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14301758/russian-oil-export-volume-revenues-ebb-in-october?o_eid=8321F7723501B2C&oly_enc_id=8321F7723501B2C&rdx.ident[pull]=omeda|8321F7723501B2C).

Tablo I. Rusya'nın Petrol İhracatı (2022-2023) (Milyon Varil/Günlük)⁵¹

Russian Oil Exports (mb/d)															
	EU	UK+US	Türkiye	China	India	OECD Asia	Middle East	Africa	LAmerica	Other	Unknown	Total	Crude	Products	Export Revenue \$bn
2021 avg	3.4	0.7	0.2	1.6	0.1	0.5	0.1	0.1	0.1	0.8	0.0	7.5	4.6	2.9	15.8
2022 avg	3.1	0.2	0.4	1.9	0.9	0.2	0.2	0.1	0.1	0.7	0.0	7.7	5.0	2.7	19.6
Sep 2022	2.6	0.0	0.6	1.9	1.1	0.0	0.2	0.2	0.1	0.8	0.0	7.5	4.9	2.6	16.2
Oct 2022	2.5	0.0	0.6	2.0	1.2	0.1	0.2	0.2	0.1	0.9	0.1	7.8	5.0	2.8	18.3
Nov 2022	2.3	0.0	0.5	2.0	1.5	0.1	0.3	0.2	0.1	0.8	0.0	7.8	4.9	3.0	17.0
Dec 2022	2.0	0.0	0.4	2.1	1.7	0.1	0.2	0.3	0.0	0.8	0.0	7.6	4.6	2.9	14.0
Jan 2023	1.4	0.0	0.5	2.6	1.8	0.0	0.3	0.4	0.1	0.9	0.0	8.0	5.1	2.9	15.0
Feb 2023	0.5	0.0	0.5	2.5	1.9	0.0	0.4	0.5	0.1	1.0	0.0	7.6	4.9	2.7	12.3
Mar 2023	0.6	0.0	0.6	2.2	2.3	0.1	0.5	0.5	0.2	1.0	0.1	8.1	4.9	3.2	14.1
Apr 2023	0.5	0.0	0.6	2.6	2.2	0.1	0.5	0.4	0.2	0.8	0.0	8.0	5.0	3.0	15.0
May 2023	0.5	0.0	0.7	2.4	2.3	0.0	0.4	0.3	0.2	1.0	0.0	7.9	5.2	2.8	13.9
Jun 2023	0.5	0.0	0.7	2.3	1.8	0.0	0.5	0.3	0.2	0.9	0.0	7.3	4.8	2.5	12.9
Jul 2023	0.5	0.0	0.7	2.2	1.8	0.0	0.5	0.4	0.2	0.9	0.1	7.3	4.6	2.7	15.3
Aug 2023	0.6	0.0	0.7	2.1	1.8	0.1	0.3	0.4	0.2	0.9	0.0	7.1	4.6	2.4	16.8
Sep 2023	0.6	0.0	0.7	2.4	1.9	0.0	0.3	0.3	0.2	0.9	0.2	7.6	4.9	2.6	18.4
Oct 2023	0.6	0.0	0.7	2.4	1.8	0.0	0.1	0.4	0.2	0.9	0.4	7.5	5.0	2.5	18.3
M-o-M chg	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	-0.2	0.1	-0.1	0.1	0.2	-0.1	0.1	-0.2	0.0
Y-o-Y chg	-1.9	0.0	0.1	0.4	0.6	0.0	-0.1	0.2	0.1	0.1	0.3	-0.3	0.0	-0.3	0.0

Sources: IEA, Argus Media Group, Kpler.

Note: Data in this table were derived by granular analysis and estimates of country of origin data in cases where shipments transit via third countries. They may differ from customs information due to calculation methodology and estimates updates.

Moskova, sahip olduğu nükleer teknoloji ile bu teknolojiden barışçıl niyetlerle istifade edilmesine yönelik enerji karışımı farklılaştırılması çerçevesinde dünyanın birçok coğrafyasında nükleer santraller yapmaktadır. Moskova'nın öncelikli olarak son yıllarda Ankara ve Pekin ile nükleer enerji santrali ile ilgili olarak yakın ilişkiler tesis ettiği gözlemlenmektedir. “Moskova nükleer teknoloji satışı kapsamında çok önemli bir pozisyonda bulunarak dünyanın birçok coğrafyasıyla bahse konu mevzuda ortaklıklara imza atmaktadır.”⁵² Rusya'nın enerji alanındaki ana sıklet merkezini doğalgaz meydana getirmektedir. Doğalgaz kaynakları ölçeğinde yapılan birçok değerlendirmede dünya liderliğini elinde tutan Moskova, bu enerji kaynağının dünya pazarlarına aktarımını boru hatları ve de sıvılaştırma kanalıyla yapmaktadır. Asya ülkeleri (Çin⁵³, Japonya, Güney Kore⁵⁴,

⁵¹ A.g.e.

⁵² Henrik Wachtmeister (2023), “Russia-China energy relations since 24 February: Consequences and options for Europe”, Swedish National China Centre/Stockholm Centre for Eastern European Studies, 01.06.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/sceeu/russia-china-energy-relations-since-24-february.pdf>.

⁵³ François Godement (2019), “Dotting the I's and Crossing the T's : Sino-Russian Cooperation in Action”, Carnegie Endowment for International Peace, 08.10.2019, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://carnegieendowment.org/2019/10/08/dotting-i-s-and-crossing-t-s-sino-russian-cooperation-in-action-pub-82898>.

⁵⁴ Irina Korgun (2023), “How South Korea balances its energy trade with Russia amid Western sanctions”, KoreaPro, 04.12.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://koreapro.org/2023/12/how-south-korea-balances-its-energy-trade-with-russia-amid-western-sanctions/>.

Hindistan⁵⁵), bazı Avrupa ülkeleri ve de Türkiye⁵⁶, Rusya'nın bahse konu alandaki ihracatında ön sıralarda yer almaktadırlar. “2022 yılına değin Avrupa pazarının önde gelen doğalgaz tedarikçisi konumuna sahip Rusya, Ukrayna ile devam eden savaş sebebi ile Avrupa'ya doğalgaz tedariki konusunda düşüş yaşasa da bu konudaki güçlü pozisyonunu korumaktadır.”⁵⁷ Avrupa doğalgaz tedarik güvenliği açısından Rusya'nın karşısında en dikkat çekici seçeneklerden birisi biçiminde ortaya atılan Katar da Rusya'nın Avrupa doğalgaz pazarındaki pozisyonunun başka bir tedarikçi ülke tarafından ikame edilemeyeceğinin altını çizmiştir.⁵⁸

Avrupa piyasasına doğalgaz ihracatında düşüş yaşayan Rusya, bahse konu piyasadaki kayıplarını Çin, Hindistan, Türkiye gibi ve gelişmekte olan enerji piyasalarına dış satımlar gerçekleştirmek suretiyle kapatmaya çalışmaktadır. Türkiye ile gerçekleştirdiği Türk Akımı Doğalgaz Boru Hattı Projesi ve Çin ile devreye aldığı Sibiry'a'nın Gücü Doğalgaz Boru Hattı Projesi⁵⁹, bunun en önemli çıktıları arasında gösterilebilir. Diğer taraftan, 2000'li yıllarda Kiev ile yaşanan krizler sebebiyle Avrupa'ya doğalgaz transfer konusunda farklı güzergâhlar belirlemeye çalışan Moskova, 2019 yılında Kiev ile arasındaki doğalgaz tedarik ve taşıma sözleşmesinin bitimini müteakiben yeni boru hatları yapımını ve dolayısıyla Ukrayna'yı oyun dışı bırakmayı planlamaktadır.⁶⁰ Bu açıdan, Kuzey Akım Doğalgaz Boru Hattı Projesi ve

⁵⁵ Vasily Shikin & Amit Bhandari (2017), “Russia – India Energy Cooperation: Trade, Joint Projects, and New Areas”, Russian International Affairs Council-Indian Council of Global Relations, No: 13, Ekim 2017, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: https://www.gatewayhouse.in/wp-content/uploads/2017/10/GH-RIAC_Russia---India-Energy-Paper_Web_2017.pdf; Kallol Bhattacharjee (2023), “Russia-India energy ties to increase this year, says Trade Commissioner”, *The Hindu*, 30.08.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.thehindu.com/news/national/russia-india-energy-ties-to-increase-this-year-says-trade-commissioner/article67252384.ece>.

⁵⁶ Inga Olegovna Soçneva (2021), “Türk Akımı: Rus-Avrupa Doğalgaz Taşıma Sisteminin Gelecekte Olası Sorunlarına Ayna Tutmak”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 259-280; Halil Burak Sakal (2021), “Türkiye ve Rusya Arasında Doğalgaz Ticareti”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 281-316; Nadir Avşaroğlu & Elif Hatun Kılıçbeyli (2021) “Türk-Rus Enerji İşbirliği'nin ‘Yeni Bölgeselcilik’ Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 343-360.

⁵⁷ Sigit Perdana & Marc Vielle & Maxime Schenckery (2022), “European Economic impacts of cutting energy imports from Russia: A computable general equilibrium analysis”, *Energy Strategy Reviews*, Cilt 44, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1016/j.esr.2022.101006>.

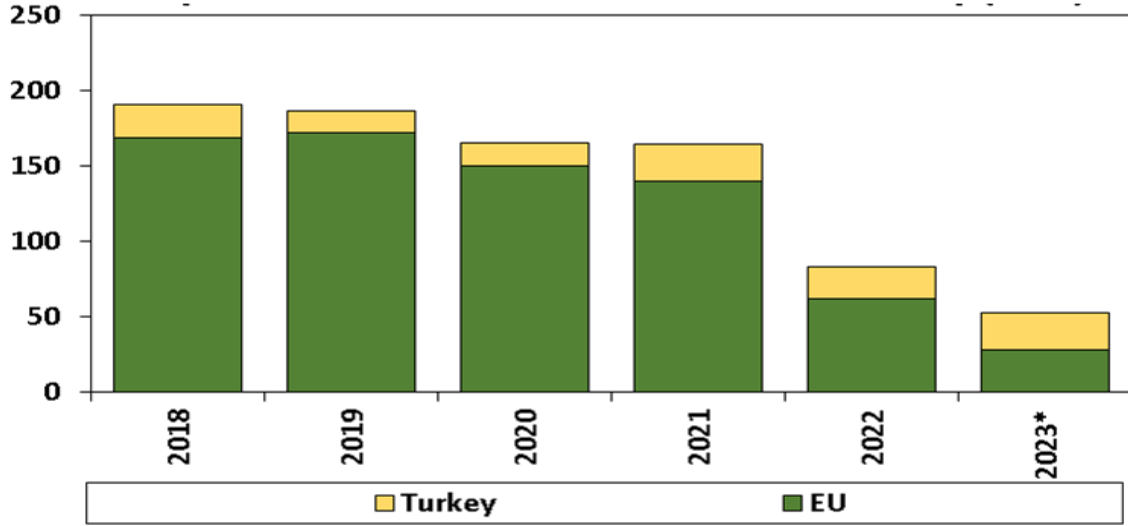
⁵⁸ Megha Merani (2022), “‘We cannot replace Russian gas’, says Qatar Emir”, *Arabian Gulf Business Insight*, 15.09.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.agbi.com/articles/we-cannot-replace-russian-gas-says-qatar-emir/>; Yousra Samaha & Amena Bakr (2023), “Qatar's Al-Kaabi Sees Russian Gas Eventually Returning to Europe”, *Energy Intelligence*, 14.01.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.energyintel.com/00000185-afe9-db9a-a3ef-ef38af0000>.

⁵⁹ Elizabeth Corner (2023), “Russia finalising Power of Siberia-2 gas pipeline route to China”, *World Pipelines*, 11.09.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.worldpipelines.com/project-news/11092023/russia-finalising-power-of-siberia-2-gas-pipeline-route-to-china/>.

⁶⁰ Neil Hunter (2021), “Feature: Bypassing Ukrainian gas transit ‘the only goal’ of Nord Stream 2: Vitrenko”, *S&P Global Commodity Insights*, 24.11.2021, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi:

Türk Akımı önemli örnekler arasında yer almaktadır. Bu hedef doğrultusunda, Rusya, Ukrayna ile savaşın başladığı günden bugüne Avrupa'ya ve diğer pazarlara doğalgaz transferi konusunda Türkiye'de bir enerji aktarımı veya doğalgaz ticareti merkezi oluşturulmasını sık sık gündeme getirmektedir.⁶¹

Grafik III. GAZPROM'un AB ve Türkiye'ye Yıllık Doğalgaz Akışı (2018-2023) (milyar m³)⁶²

Güvenlik ikilemi özelinde Rusya-ABD ilişkilerinde ön planda yer alan konulardan birisini de Doğu Akdeniz bölgesi oluşturmaktadır. Özellikle 2000'li yılların başında ABD'li Noble Energy şirketinin İsrail'in Tamar ve Leviathan bölgelerinde keşfettiği toplam 900 milyar metreküplük rezerv yanı sıra, daha sonrasında Kıbrıs'ta bulunan 300 milyar metreküplük rezerv ve 2015 senesinde İtalyan Eni firması tarafından Mısır'ın deniz aşırı sahasında bulunan 850 milyar metreküplük gaz kaynağı, enerji güvenliği bağlamında hem bölge ülkelerinin, hem de bölge dışı ülkelerin dikkatlerini buraya yönlendirmelerine sebebiyet vermiştir. ABD Jeolojik Araştırmalar Birimi tarafından yapılan araştırmalara göre, Doğu Akdeniz'de toplam

<https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/112421-feature-bypassing-ukrainian-gas-transit-the-only-goal-of-nord-stream-2-vitrenko>, Harvard University Ukrainian Research Institute, "Europe's Gas Crisis and Russian Energy Politics: Experts Respond", Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://huri.harvard.edu/tcup-commentary/europes-gas-crisis-russian-energy-politics>; Gabriel Gavin (2023), "Ukraine warns key Russian gas supply to Europe will be cut", *Politico EU*, 12.07.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.politico.eu/article/ukraine-warns-it-wont-negotiate-new-russian-gas-transit-deal/>.

⁶¹ Elena Teslova (2023), "Work on establishment of gas hub in Türkiye to reach practical stage soon, says Russian deputy premier", *Anatolia Agency (AA)*, 25.11.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/work-on-establishment-of-gas-hub-in-turkiye-to-reach-practical-stage-soon-says-russian-deputy-premier/3064746>; TASS-Russian News Agency (2023), "Gas hub in Turkey needs electronic platform for trading gas to Europe — Putin", 11.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://tass.com/economy/1688975>.

⁶² Anas Alhajji (2023), "Creating Russian Gas Hub in Turkey is Possible, but a Complex Process", Energy Outlook Advisors, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://anasalhajjieoa.substack.com/p/creating-russian-gas-hub-in-turkey>.

3,5 trilyon metreküplük bir doğalgaz rezervine ilaveten 1,7 milyar varillik bir petrol kaynağının varlığından bahsedilmektedir. Öncelikli olarak İsrail'deki gaz kaynaklarının, bunu müteakiben ise Kıbrıs ve Mısır'ın doğalgaz kaynaklarının boru hatları ve sıvılaştırılmış biçiminde en yakın piyasa olarak Avrupa'ya taşınmasına yönelik girişimler yoğunlaştırılmıştır. Bu bağlamda ortaya atılan doğalgaz taşımacılık projeleri arasında Doğu Akdeniz Boru Hattı, Vasilikos, Mısır'a LNG tesislerinin yapılması/atıl kapasitenin devreye alınması ve de Türkiye-İsrail Boru Hattı'nı saymamız mümkündür. Fakat bahse konu seçenekler bağlamında Doğu Akdeniz'e taraf ülkeler arasında karşılıklı mutabakatla oluşturulmuş münhasır ekonomik bölgelerin bulunmaması, bu bağlamda yaşanan çatışmalar, Kıbrıs Meselesi, İsrail-Filistin ve İsrail-Lübnan gibi meselelerin varlığı bölgedeki doğalgazın ticari bir hale dönüştürülmesinin önündeki başlıca engellerdir. Taraflar arasında bu sorunlar merkezli yaşanan gelişmelerin önemli bir neticesi de, konunun enerji güvenliğine ek olarak askeri/güvenlik çerçevesinde ele alınmasıdır.⁶³

Rusya özelinde konuya yaklaştığımızda, dünyanın en önde gelen doğalgaz kaynağı sahibi ve üreticilerinden birisi olarak Moskova, bölgedeki gelişmeleri yakından takip etmektedir. Yukarıdaki bölümlerde bahsedildiği üzere, 30 trilyon metreküp üzerinde kanıtlanmış bir gaz kaynağını barındıran Rusya, bölgenin enerji kaynaklarının kendisi için orta ve uzun vadede dikkate değer bir tehdit oluşturmadığını ve oluşturamayacağını kıymetlendirmektedir. Doğu Akdeniz'deki taraf ülkeler arasında vuku bulan anlaşmazlıkların varlığından dolayı en azından kısa zamanda bu kaynakların ticarileştirilemeyeceği Rusya tarafından öngörülmektedir. Buna karşın, Arap Baharı bağlamında Libya ve öncelikli olarak Suriye'de görünürlüğünü gittikçe arttıran Moskova, askeri gücünün yanı sıra Gazprom ve Rosneft başta olmak üzere enerji şirketleri vasıtasıyla da bayrak göstermektedir. Suriye'nin deniz aşırı alanlarında çeyrek asırlık bir enerji arama hakkı elde etmesi de bunun açık göstergelerden birisidir. Enerji alanındaki karşılaştırmalı üstünlüğünden yararlanmak suretiyle, Rusya, hem Türkiye'ye, hem de Mısır'a Doğu Akdeniz'de stratejik ortaklıklar kurmak için çabalarını yoğunlaştırmaktadır.⁶⁴

⁶³ Sina Kısacık & Alper Gülbay (2022), "2000 Sonrası Türkiye ve Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki Güvenlik ve Enerji Politikalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt 130, Sayı: 257, ss. 445-462.

⁶⁴ Duygu Dersan Orhan (2022), "Bölüm 31: Küresel Güç Arayışı Bağlamında Rusya'nın Libya Politikası", içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükylmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 783-801; Gamze Helvacıköylü (2022), "Bölüm 26: 2000'li Yıllarda Türkiye-Rusya Siyasi İlişkilerinde Güncel Sorunların Yeri", içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükylmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 671-680.

Söz konusu çerçeveyi ABD açısından incelersek, her ne kadar bu konu kendisinin enerji güvenliği değerlendirmelerini doğrudan ilgilendirmese de, özellikle Avrupalı müttefiklerinin özellikle doğalgaz alımı bağlamında Rusya'ya olan yüksek bağımlılıklarını azaltmak amacıyla Doğu Akdeniz bölgesindeki kaynaklar ivedi bir çeşitlendirme seçeneği olarak değerlendirilmektedir.⁶⁵ Burada Noble Energy gibi şirketlerle varlığını sürdüren ABD, Doğu Akdeniz Doğalgaz Boru Hattı ve Türkiye-İsrail Doğalgaz Boru Hattı gibi dikkat çekici girişimlere diplomatik destek sunmakta ve öte yandan Washington tarafından kapsayıcılığı tartışmalı olan Doğu Akdeniz Gaz Forumu gibi girişimlere de destek verilmektedir.⁶⁶ Diğer yandan, son zamanlara değin Doğu Akdeniz Doğalgaz Boru Hattı'na önemli destek sunan ABD, bu projenin tatbik edilebilir makul bir girişim olmadığından bahsederek buradaki desteğini çekmiştir.⁶⁷ “*Bunun haricinde ABD'nin Rusya ile Doğu Akdeniz bölgesindeki rekabet çerçevesinde Suriye'de terör örgütü olarak addedilen yapılanmalarla aralarında enerjinin de olduğu mevzularda işbirliğine gitmesi ve de İsrail'in korunması gerekçesiyle burada zaman zaman donanmasıyla bayrak göstermesi de dikkatlerden kaçmamaktadır.*”⁶⁸

Moskova-Washington arasındaki güvenlik ikilemi meselesi bağlamında son zamanlarda gündemde gittikçe kendisine daha fazla yer bulan bölgelerden birisi ise Arktik (Kuzey Kutup) Bölgesi'dir. İvedi olarak 2000'li yıllarla birlikte etkisini gittikçe hissettiren konuların başında gelen iklim değişikliğinin (küresel ısınma) dikkat çekici sonuçlarından birisini ise Arktik Bölgesi'ndeki buzulların erimesi oluşturmaktadır. Söz konusu buzulların erimesi neticesinde doğal kaynaklardan yararlanma fırsatının artması ve bölgenin dünyadaki taşımacılık rotaları açısından daha kısa ve uygun bir seçenek olması gibi sebeplerden dolayı sadece kıyıdaş devletler değil, Çin Halk Cumhuriyeti gibi bölge dışı ülkeler de bölgeye yönelik stratejiler geliştirmektedirler. Enerji güvenliği konusu çerçevesinde bakıldığında, bölgede keşfedilen

⁶⁵ Nicholas Saidel & Godfrey Garner (2022), “The Us Should Link Eastern Mediterranean Gas To Europe To Subvert Russia”, *The Hill: Opinion/Energy And Environment*, 15.03.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023; Erişim Adresi: <https://Thehill.Com/Opinion/Energy-Environment/598111-The-Us-Should-Link-Eastern-Mediterranean-Gas-To-Europe-To-Subvert/>; Track Bill (2021), “US Congress SRES271: A resolution affirming that the United States supports the Eastern Mediterranean Gas Forum and the Eastern Mediterranean gas pipeline”, 15.06.2021, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://trackbill.com/bill/us-congress-senate-resolution-271-a-resolution-affirming-that-the-united-states-supports-the-eastern-mediterranean-gas-forum-and-the-eastern-mediterranean-gas-pipeline/2134732/>.

⁶⁶ Mehmet Yegin (2022), “United States Policy in the Eastern Mediterranean”, *Comparative Southeast European Studies*, Cilt 70, Sayı: 3, ss. 439-461.

⁶⁷ Henri J. Barkey (2022), “US pipeline withdrawal marks new chapter in Eastern Mediterranean”, *Ekathimerini: Opinion*, 07.02.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ekathimerini.com/opinion/1176904/us-pipeline-withdrawal-marks-new-chapter-in-eastern-mediterranean/>; Hakkı Ocal (2023), “A new chapter in the Eastern Mediterranean”, *Daily Sabah*, 09.01.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.dailysabah.com/opinion/columns/a-new-chapter-in-the-eastern-mediterranean>.

⁶⁸ Lisa Goursaud (2023), “Understanding the US deployment in the Eastern Mediterranean”, *L'Orient Today*, 28.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://today.lorientjour.com/article/1355134/understanding-the-us-deployment-in-the-eastern-mediterranean.html>.

büyük miktardaki hidrokarbon kaynaklarının uluslararası pazarlara aktarılmasına dönük çabalarının arttığı tecrübe edilmektedir. ABD'nin burayla doğrudan bir ilişkisinin bulunmamasına karşın özellikle doğalgaz kaynaklarının Rusya'nın hak iddia ettiği bölgelerde yoğun bir biçimde bulunması, Moskova açısından bölgeyi daha da değerli kılmaktadır. Hem enerji alanında dünya ölçeğindeki karşılaştırmalı üstünlüğünü muhafaza edebilmek, hem de yeni kaynaklar keşfetmek suretiyle eskiyen ve azalan doğalgaz kaynakları meselesinin önüne geçebilmek amacıyla Kremlin bölgeye önem vermektedir. Çin ile Arktik LNG projelerinin geliştirilmesi sadece Rusya için değil, aynı zamanda net sıfır karbon temelli bir ekonomik sistem tesis etmeyi amaçlayan ve deniz ulaşımı/kargo taşımacılığı bağlamında Çin açısından da önem taşımaktadır.⁶⁹

Bunların yanı sıra, ABD ile Çin arasında diğer bir gerilim konusu da Tayvan Sorunu'dur. *“Pekin ve Washington arasında soruna ilişkin muhtemel bir askeri çatışma yaşanması halinde Malakka Boğazı'nın ABD donanması tarafından kapatılması Çin adına alarm zillerinin çalması anlamına gelir çünkü Malakka Boğazı, Çin'e yönelik taşınan enerji kaynaklarının 1/3'ünün geçtiği bir rotadır ve kesintiye uğramaması gerekmektedir.”*⁷⁰ Buna karşın Rusya ile Arktik enerji kaynaklarının geliştirilmesine yönelik teknik ve finansman desteği sağlanarak enerji güvenliği seçeneklerinin çoğaltılması Çin için öncelikli bir stratejik konu olarak ön planda yer almaktadır.

Sonuç

Güvenlik ikilemi ve enerji güvenliği ikilemi, ABD ve Rusya ilişkileri ve güç mücadelesinde temel sacayakları arasında yer almaktadır. Farklı lider özellikleri, halklar, algı ve inanca sahip olan Rusya ve ABD, uluslararası siyasetin getirmiş olduğu güç rekabetinden hareketle, tarihsel süreç içerisinde, küresel sistem konjonktürüne dayalı olarak birtakım önlem ve politika uygulamaları gerçekleştirmek zorundadırlar. Bu iki süper güç, aralarındaki ilişki karmaşıklığından hareketle kimi zaman birbirlerinin niyetlerini yanlış okumakta ve potansiyel tehditlere karşı aşırı tepki vermektedirler.

⁶⁹ Aslihan Genç (2021), “Rusya-Çin İlişkilerinde Arktik Bölge”, içinde (editörler: M. Yorulmaz & S. Yılmaz) *Avrasya Denkleminde Rusya-Çin Rekabeti*, Ankara: Astana Yayınları, ss. 137-157.

⁷⁰ Zhong Xiang Zhang (2011), “China's energy security, the Malacca dilemma and responses”, *Energy Policy*, Cilt 39, Sayı: 12, Aralık 2011, ss. 7612-7615, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2011.09.033>; Lucas Myers (2023), “China's Economic Security Challenge: Difficulties Overcoming the Malacca Dilemma”, *Georgetown Journal of International Affairs*, 22.03.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://gja.georgetown.edu/2023/03/22/chinas-economic-security-challenge-difficulties-overcoming-the-malacca-dilemma/>.

Rusya açısından ekonomik sisteminin belkemiğini oluşturan petrol, doğalgaz kaynaklarının kontrolü ve dünya pazarlarına boru hatları ve sıvılaştırılmış doğalgaz taşınması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda agresif bir enerji dış politikası yürüten Moskova, bunu dış ve güvenlik politikalarıyla bütünleştirerek kapsamlı politikalar tatbik etmekte olup, bunu tüm güç araçlarından istifade ederek gerçekleştirmektedir. Ukrayna örneğinde olduğu gibi uyguladığı sert güç politikaları neticesinde Avrupa-Atlantik blokun yaptırımlarını tecrübe eden Kremlin, özellikle petrol, doğalgaz, kömür ve nükleer teknoloji alanlarında barındırdığı karşılaştırmalı üstünlüğünü muhafaza etmeyi ve geliştirmeyi önceleyerek enerji sattığı piyasaların ölçeğini Avrupa'dan Asya'ya genişletmektedir. Rusya'nın bu politikasını önümüzdeki yıllarda da artan bir kararlılıkla sürdüreceği öngörülmektedir. 2010'lu yıllara değin yüksek oranda enerji ithal eden ABD ise, kaya petrolü ve kaya gazının keşfiyle hem petrol, hem de doğalgaz bağlamında kendi kendine yeterli bir seviyeye ulaşmıştır. Bunu takip eden süreçte ise, ABD, dünya enerji piyasasında hidrokarbon ihracatı açısından söz sahibi olmuştur. Öte yandan, ABD, Rusya'nın Avrupa ve yakın coğrafyasında enerji alanında kurduğu tekelci yapısına rakip olarak LNG satışı yoluyla yeni bir seçenek oluşturmakta ve Avrasya bölgesinde Rusya'ya karşı yeni petrol ve doğalgaz taşıma projelerini desteklemeyi sürdürmektedir. Kısa-orta-uzun vadede Washington'ın bu politikasında herhangi bir değişiklik olmayacağı değerlendirilmektedir. Sonuç olarak, ABD-Rusya ilişkileri ve güç mücadelesinde güvenlik ikilemi ve enerji güvenliği ikileminin çok boyutlu şekilde derinleşerek ve genişleyerek devam ettiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Alhajji, Anas (2023), “Creating Russian Gas Hub in Turkey is Possible, but a Complex Process”, Energy Outlook Advisors, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://anasalhajjieoa.substack.com/p/creating-russian-gas-hub-in-turkey>.
- Ashford, Emma (2016), “Not-So-Smart Sanctions: The Failure of Western Restrictions Against Russia”, *Foreign Affairs*, Cilt 95, Sayı: 1, ss. 114-123.
- Avşaroğlu, Nadir & Kılıçbeyli, Elif Hatun (2021) “Türk-Rus Enerji İşbirliği’nin ‘Yeni Bölgeselcilik’ Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 343-360.
- Aydın, Levent (2022), “Bölüm 19 Rusya’nın Enerji Sektörü, Enerji Politikası ve OPEC ile İlişkileri”, içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükyılmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 509-533.
- Balcı, Meral & Yavuz, Serkan (2022), “Chapter Three: Evaluation of the TurkStream Pipeline in Terms of the Energy Policies of Turkey and Russia”, içinde (editör: G. S. Derman) *International Energy Policies*, Newcastle upon Tyne, United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing, ss. 309-321.
- Barkey, Henri J. (2022), “US pipeline withdrawal marks new chapter in Eastern Mediterranean”, *Ekathimerini: Opinion*, 07.02.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ekathimerini.com/opinion/1176904/us-pipeline-withdrawal-marks-new-chapter-in-eastern-mediterranean/>.
- Battır, Orhan & Yiğittepe, Levent (2023), “Rusya- Ukrayna Savaşında Yaptırımlar ve Enerji Güvenliği; Karşılıklı Ekonomik Bağımlılıklar Perspektifinden Bir Değerlendirme”, *Yönetim ve Ekonomi (Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F.)*, Cilt 30, Sayı: 3, ss. 549-573.
- Bhattacharjee, Kallol (2023), “Russia-India energy ties to increase this year, says Trade Commissioner”, *The Hindu*, 30.08.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, <https://www.thehindu.com/news/national/russia-india-energy-ties-to-increase-this-year-says-trade-commissioner/article67252384.ece>.

- Bilgiç, Ali (2015), “Dünya Politikasında Güvenlik İkilemleri: Çatışan Anlayışlar, Değişen Örnekler ve Kavramın Geleceğine Yönelik Bir Çalışma”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 11, Sayı: 44, ss. 1-32.
- Booth, Ken & Nicholas J. Wheeler (2008), *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*, New York: Palgrave Macmillan.
- Borger, Julian (2014), “Barack Obama: Russian is a Regional Power Showing Weakness Over Ukraine”, *The Guardian*, 25.3.2014, Erişim Tarihi:10.11.2023, <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness>.
- Congressional Research Service (2022), “Russia’s Nord Stream 2 Natural Gas Pipeline to Germany Halted”, 10.03.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11138#:~:text=%C3%A0%2Dvis%20Russia.-U.S.%20Sanctions,2017%2C%202019%2C%20and%202020>.
- Corner, Elizabeth (2023), “Russia finalising Power of Siberia-2 gas pipeline route to China”, *World Pipelines*, 11.09.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.worldpipelines.com/project-news/11092023/russia-finalising-power-of-siberia-2-gas-pipeline-route-to-china/>.
- Derry, Clark Williams (2022), “The liquefied natural gas (LNG) boom in Europe isn’t all good news for U.S. exporters”, *Institute for Energy Economics and Financial Analysis*, 20.12.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://ieefa.org/resources/liquefied-natural-gas-lng-boom-europe-isnt-all-good-news-us-exporters>.
- Entous, Adam & Miller, Greg (2017), “U.S. Intercepts Capture Senior Russian Officials Celebrating Trump Win”, *The Washington Post*, 05.12.2017, Erişim Tarihi:12.10.2023, Erişim Adresi: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-intercepts-capture-senior-russian-officials-celebrating-trump-win/2017/01/05/d7099406-d355-11e6-9cb0-54ab630851e8_story.html.
- Friedman, Thomas L. (1998), “Now a Word From X”, *The New York Times*, 02.05.1998, Erişim Tarihi:16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/1998/05/02/opinion/foreign-affairs-now-a-word-from-x.html>.

- Gavin, Gabriel (2023), “Ukraine warns key Russian gas supply to Europe will be cut”, *Politico EU*, 12.07.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.politico.eu/article/ukraine-warns-it-wont-negotiate-new-russian-gas-transit-deal/>.
- Genç, Aslihan (2021), “Rusya-Çin İlişkilerinde Arktik Bölge”, içinde (editörler: M. Yorulmaz & S. Yılmaz) *Avrasya Denkleminde Rusya-Çin Rekabeti*, Ankara: Astana Yayınları, ss. 137-157.
- Godement, François (2019), “Dotting the I’s and Crossing the T’s : Sino-Russian Cooperation in Action”, Carnegie Endowment for International Peace, 08.10.2019, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://carnegieendowment.org/2019/10/08/dotting-i-s-and-crossing-t-s-sino-russian-cooperation-in-action-pub-82898>.
- Goursaud, Lisa (2023), “Understanding the US deployment in the Eastern Mediterranean”, *L’Orient Today*, 28.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://today.lorientlejour.com/article/1355134/understanding-the-us-deployment-in-the-eastern-mediterranean.html>.
- Gutterman, Steve (2014), “Russia Uses 1999 NATO Bombing in Media War Over Crimea”, *Reuters*, 16.11.2023, Erişim Tarihi:16.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-kosovo/russia-uses-1999-nato-bombing-in-media-war-over-crimea-idUSBREA2N0SC20140324/>.
- Harvard University Ukrainian Research Institute, “Europe's Gas Crisis and Russian Energy Politics: Experts Respond”, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://huri.harvard.edu/tcup-commentary/europes-gas-crisis-russian-energy-politics>.
- Helvacıköylü, Gamze (2022), “Bölüm 26: 2000’li Yıllarda Türkiye-Rusya Siyasi İlişkilerinde Güncel Sorunların Yeri”, içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükyılmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 659-682.
- Herszenhorn, David M. & Barry, Ellen (2011), “Putin Contends Clinton Incited Unrest Over Vote”, *The New York Times*, 08.12.2011, Erişim Tarihi: 8.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2011/12/09/world/europe/putin-accuses-clinton-of-instigating-russian-protests.html>.

- Hunter, Neil (2021), “Feature: Bypassing Ukrainian gas transit 'the only goal' of Nord Stream 2: Vitrenko”, S&P Global Commodity Insights, 24.11.2021, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/natural-gas/112421-feature-bypassing-ukrainian-gas-transit-the-only-goal-of-nord-stream-2-vitrenko>.
- Jervis, Robert (1978), “Cooperation Under the Security Dilemma”, *World Politics*, Cilt 30, Sayı: 2, ss. 167-214.
- Kısacık, Sina (2017), “The Ukraine Policy of the Russian Federation and The Paradigms in European Energy Security”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İngilizce Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Temmuz 2017.
- Kısacık, Sina (2020), “Chapter 14: Understanding the 21st Century’s Specific Eurasian Regional Security and Energy Security Parameters in the Turkish-American Relationship: A Case Study on South Caucasus and Central Asia”, içinde (editörler: Hüseyin Işıksal & Ozan Örmeci) *Historical Examinations and Current Issues in Turkish-American Relations*, Berlin: Peter Lang, ss. 347-378.
- Kısacık, Sina & Gülbay, Alper (2022), “2000 Sonrası Türkiye ve Rusya’nın Doğu Akdeniz’deki Güvenlik ve Enerji Politikalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt 130, Sayı: 257, ss. 445-462.
- Kirwin, Joe (2022), “The Nabucco failure: Juncker and Vestager negligence enhanced EU dependence on Russian gas”, *The Brussels Times*, 21.03.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.brusselstimes.com/211842/the-nabucco-failure-juncker-and-vestager-negligence-enhanced-eu-dependence-on-russian-gas>.
- Korgun, Irina (2023), “How South Korea balances its energy trade with Russia amid Western sanctions”, KoreaPro, 04.12.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://koreapro.org/2023/12/how-south-korea-balances-its-energy-trade-with-russia-amid-western-sanctions/>.
- Maue, Ryan (2022), “Russian gas pipeline system and key gas line projects”, 25.02.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://twitter.com/RyanMaue/status/1497267326827343872/photo/1>.

- McGain, John (2015), “John McGain Says US is Engaged In Proxy War With Russia In Syria”, *The Guardian*, 04.11.2015, Erişim Tarihi: 15.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/us-news/2015/oct/04/john-mccain-russia-us-proxy-war-syria-obama-putin>.
- Mcmillan, Bart M. & Shin, Eunkyung Kim & Tse, Vivian (2022), “US Government Imposes Sanctions on Nord Stream 2 and Issues Russia-Related General License 4”, Baker McKenzie Global Sanctions and Export Controls Blog, 24.02.2022, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/us-government-imposes-sanctions-on-nord-stream-2-and-issues-russia-related-general-license-4/>.
- McWilliams, Ben & Sgaravatti, Giovanni & Tagliapietra, Simone & Zachmann, Georg (2023), “The European Union is ready for the 2023-24 winter gas season”, *Bruegel Analysis*, 10.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bruegel.org/analysis/european-union-ready-2023-24-winter-gas-season>.
- Mahle, Melissa B. & Pişmişoğlu Sinan (2023), “U.S. Sanctions on Russia: Growing Risks for Turkish Companies”, Bradley Intelligence Report, 26.09. 2023, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.bradley.com/insights/publications/2023/09/us-sanctions-on-russia-growing-risks-for-turkish-companies>.
- Mearsheimer, John J. (2014), “Why the Ukraine Crisis Is the West’s Fault”, *Foreign Affairs*, Cilt 93, Sayı: 5, ss. 77-89.
- Merani, Megha (2022), “‘We cannot replace Russian gas’, says Qatar Emir”, *Arabian Gulf Business Insight*, 15.09.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.agbi.com/articles/we-cannot-replace-russian-gas-says-qatar-emir/>.
- Myers, Lucas (2023), “China’s Economic Security Challenge: Difficulties Overcoming the Malacca Dilemma”, *Georgetown Journal of International Affairs*, 22.03.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://gjia.georgetown.edu/2023/03/22/chinas-economic-security-challenge-difficulties-overcoming-the-malacca-dilemma/>.
- NTV (2024), “Son Dakika Haberi: Cumhurbaşkanı Erdoğan, İsveç’in NATO üyeliği kararını onayladı”, 26.01.2024, Erişim Tarihi: 01.02.2024, Erişim Adresi:

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-haberi-cumhurbaskani-erdogan-isvecin-nato-uyeligikararini-onayladi,kjvWV5WQmkiTPnIig-d2PQ>.

- *Oil & Gas Journal* (2023), “EIA: US was top LNG exporter globally in first-half 2023”, 12.09.2023, Erişim Tarihi: 07.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14298834/eia-us-was-top-lng-exporter-globally-in-firsthalf-2023>.
- *Oil & Gas Journal* (2023), “Russian oil export volume, revenues ebb in October”, 20.11.2023, Erişim Tarihi: 04.12.2023, Erişim Adresi: [https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14301758/russian-oil-export-volume-revenues-ebb-in-october?o_eid=8321F7723501B2C&oly_enc_id=8321F7723501B2C&rdx+.ident\[pull\]=omeda|8321F7723501B2C](https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14301758/russian-oil-export-volume-revenues-ebb-in-october?o_eid=8321F7723501B2C&oly_enc_id=8321F7723501B2C&rdx+.ident[pull]=omeda|8321F7723501B2C).
- *Oil & Gas Journal* (2023), “Rystad Energy: New natural gas production needed to meet demand”, 05.10.2023, Erişim Tarihi: 07.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14299887/rystad-energy-new-natural-gas-production-needed-to-meet-demand>.
- Oldberg, Ingmar (2016), “Is Russia a Status Quo Power?”, *The Swedish Institute of International Affairs*, Sayı: 1, ss. 1-13.
- Orhan, Duygu Dersan (2022), “Bölüm 31: Küresel Güç Arayışı Bağlamında Rusya'nın Libya Politikası”, içinde (editörler: S. Yılmaz & Ş. Ateş & V. B. Yılmaz & M. Küçükylmaz & M. Kıratlı) *Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 783-801.
- Öcal, Hakkı (2023), “A new chapter in the Eastern Mediterranean”, *Daily Sabah*, 09.01.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.dailysabah.com/opinion/columns/a-new-chapter-in-the-eastern-mediterranean>.
- Ögütçü, Mehmet (2023), *Yeni Dünya Düzeninde Enerji Savaşları: Türkiye Neresinde?*, İstanbul: Destek Yayınları.
- Perdana, Sigit & Vielle, Marc & Schenckery & Maxime (2022), “European Economic impacts of cutting energy imports from Russia: A computable general equilibrium analysis”, *Energy Strategy Reviews*, Cilt 44, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1016/j.esr.2022.101006>.

- *Radio Liberty* (2021), “Lavrov Says Russia Doesn’t Want To See U. S. Troops In Central Asia”, 24.08.2021, Erişim Tarihi:11.10.2023, Erişim Adresi: <https://www.rferl.org/a/russia-no-us-central-asia/31426045.html>.
- *Reuters* (2023), “Russia Warns United States: We Have The might to Put You In Your Place”, 17.03.2023, Erişim Tarihi: 10.11.2023, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-will-put-its-enemies-such-united-states-their-place-medvedev-says-2022-03-17/>.
- “Russian President’s Decree-About National Security Strategies Russian Federation: “On the National Security Strategy of the Russian Federation (Russian Legislative Assembly, 2016, No. 1, Article 212). Approved by decree of the President of the Russian Federation on July 2, 2021. No 400”, Erişim Tarihi: 25.01.2023, Erişim Adresi: https://rusmilsec.files.wordpress.com/2021/08/nss_rf_2021_eng_.pdf.
- Saidel, Nicholas & Garner, Godfrey (2022), “The Us Should Link Eastern Mediterranean Gas To Europe To Subvert Russia”, *The Hill: Opinion/Energy And Environment*, 15.03.2022, Erişim Tarihi: 19.12.2023: Erişim Adresi: <https://Thehill.Com/Opinion/Energy-Environment/598111-The-Us-Should-Link-Eastern-Mediterranean-Gas-To-Europe-To-Subvert/>.
- Sakal, Halil Burak (2021), “Türkiye ve Rusya Arasında Doğalgaz Ticareti”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 281-316.
- Samaha, Yousra & Bakr, Amena (2023), “Qatar's Al-Kaabi Sees Russian Gas Eventually Returning to Europe”, *Energy Intelligence*, 14.01.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.energyintel.com/00000185-afe9-db9a-a3ef-eff38af0000>.
- Sanchez, Raf (2013), “Barack Obama Cancels Meeting with Vladimir Putin over Edward Snowden”, *The Telegraphy*, 07.08.2023, Erişim Tarihi:02.11.2023, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/10228529/Barack-Obama-cancels-meeting-with-Vladimir-Putin-over-Edward-Snowden.html>.
- Shikin, Vasily & Bhandari, Amit (2017), “Russia – India Energy Cooperation: Trade, Joint Projects, and New Areas”, *Russian International Affairs Council-Indian Council of Global Relations*, No: 13, Ekim 2017, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi:

https://www.gatewayhouse.in/wp-content/uploads/2017/10/GH-RIAC_Russia---India-Energy-Paper_Web_2017.pdf.

- Simon, Zoltan (2024), “Orban to Fold on Sweden’s NATO Bid After Overplaying Hand”, *Bloomberg*, 24.01.2024, Erişim Tarihi: 01.02.2024, Erişim Adresi: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-01-24/orban-set-to-fold-on-sweden-s-nato-bid-after-overplaying-hand>.
- Smale, Alison & Shear, Michael D., (2024), “Russia Is Ousted From Group of 8 by U.S. and Allies”, *The New York Times*, 24.03.2023, Erişim Tarihi:28.10.2023, <https://www.nytimes.com/2014/03/25/world/europe/obama-russia-crimea.html>.
- Soçneva, Inga Olegovna (2021), “Türk Akımı: Rus-Avrupa Doğalgaz Taşıma Sisteminin Gelecekte Olası Sorunlarına Ayna Tutmak”, içinde (derleyen: Elif Hatun Kılıçbeyli) *100. Yılında Türkiye-Rusya İlişkileri: Çok Taraflı Gelişmeler, Karşılıklı Etkileşimler*, Ankara: Nika Yayınevi, ss. 259-280.
- Solms, Sune von & Heerden, Renier van (2015), “The Consequences of Edward Snowden NSA Related Information Disclosures”, Erişim Tarihi: 02.11.2023, Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/275019554_The_Consequences_of_Edward_Snowden_NSA_Related_Information_Disclosures.
- Stein, Daniel D. (2020), “Trans-Caspian Pipeline—Still a pipe dream?”, *Atlantic Council Energy Source*, 20.08.2020, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/trans-caspian-pipeline-still-a-pipe-dream/>.
- Sushentsov, Andrei A. & Suchkov, Maxim A. (2019), “The Nature of the Modern Crisis in U.S.-Russia Relations”, *Russia in Global Affairs*, 17.01.2019, Erişim Tarihi: 27.10.2023, Erişim Adresi: <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-nature-of-the-modern-crisis-in-u-s-russia-relations/>.
- Tang, Shipping (2012), “The Security Dilemma: A Conceptual Analysis”, *Security Studies*, Cilt 45, Sayı: 3-4, ss. 389-400.
- *TASS-Russian News Agency* (2023), “Gas hub in Turkey needs electronic platform for trading gas to Europe — Putin”, 11.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://tass.com/economy/1688975>.

- TASS-Russian News Agency (2023), “Putin believes Europe will continue to buy LNG from US, although Russian gas is cheaper” 11.10.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://tass.com/economy/1688949>.
- The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023), “The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation - Approved by Decree of the President of the Russian Federation No. 229, March 31, 2023”, Erişim Tarihi: 31.12.2023, Erişim Adresi: https://mid.ru/ru/foreign_policy/official_documents/1860586/?lang=en.
- The White House (2022), “National Security Strategy”, Ekim 2022, Erişim Tarihi: 12.12.2022, Erişim Adresi: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/11/8-November-Combined-PDF-for-Upload.pdf>.
- Telli, Azime (2022), “Chapter 14: Assessing Energy Diplomacy in the Eurasian Region: The Geopolitical Implications for Energy Cooperation”, içinde (editörler: G. Tüysüzoğlu & A. Özkan) *Conflict Areas in the Caucasus and Central Asia*, London: Lexington Books, ss. 319-333.
- Teslova, Elena (2023), “Work on establishment of gas hub in Türkiye to reach practical stage soon, says Russian deputy premier”, *Anatolia Agency (AA)*, 25.11.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/work-on-establishment-of-gas-hub-in-turkiye-to-reach-practical-stage-soon-says-russian-deputy-premier/3064746>.
- Track, Bill (2021), “US Congress SRES271: A resolution affirming that the United States supports the Eastern Mediterranean Gas Forum and the Eastern Mediterranean gas pipeline”, 15.06.2021, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Adresi: <https://trackbill.com/bill/us-congress-senate-resolution-271-a-resolution-affirming-that-the-united-states-supports-the-eastern-mediterranean-gas-forum-and-the-eastern-mediterranean-gas-pipeline/2134732/>.
- Uluslararası Politika Akademisi (2023), “Dr. Sina Kısacık’la Almanya’nın Enerji Politikası Hakkında Mülakat”, 29.09.2023, Erişim Tarihi: 18.12.2023, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/2023/09/29/dr-sina-kisacikla-almanyenin-enerji-politikasi-hakkinda-mulakat/>.

- Wachtmeister, Henrik (2023), “Russia-China energy relations since 24 February: Consequences and options for Europe”, Swedish National China Centre/Stockholm Centre for Eastern European Studies, 01.06.2023, Erişim Tarihi: 19.12.2023, Erişim Tarihi: <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/sceeus/russia-china-energy-relations-since-24-february.pdf>.
- Yegin, Mehmet (2022), “United States Policy in the Eastern Mediterranean”, *Comparative Southeast European Studies*, Cilt 70, Sayı: 3, ss. 439–461.
- Yorulmaz, Murat & Kısacık, Sina (2023), “Güvenlik ve Enerji Boyutları Bağlamında Rusya’nın Büyük Güç Stratejisi”, içinde (editörler: H. Çomak & B. Ş. Şeker & H. Yıldırım-Çınar) *Küresel Aktörler ve Büyük Güç Rekabeti*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 473-486.
- Yorulmaz, Murat (2014), “ABD-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Güvenlik İkilemi (2001-2012)”, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Zhang, Zhong Xiang (2011), “China’s energy security, the Malacca dilemma and responses”, *Energy Policy*, Cilt 39, Sayı: 12, Aralık 2011, ss. 7612-7615.
- Ziegler, Charles E. (2014), “Russian-American Relations: From Tsarism to Putin”, *International Politics*, Cilt 51, Sayı: 6, ss. 671-692.
- Ziegler, Charles E. (2020-2021), “A Crisis of Diverging Perspectives: U. S. -Russian Relations and the Security Dilemma’”, *The Scholar Texas National Security Review*, Cilt 4, Sayı: 1, ss. 11-33.